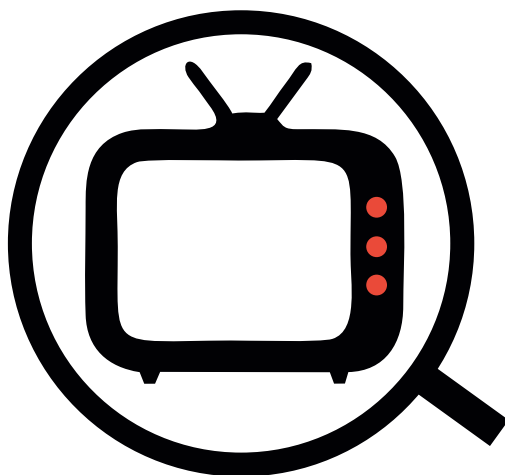

PRVA GODINA NOVOG ZAKONA O ELEKTRONSKIM MEDIJIMA

ANALIZA SADRŽAJA TELEVIZIJA S
NACIONALNOM POKRIVENOŠĆU I RADA
REM-A

PRVA GODINA NOVOG ZAKONA O ELEKTRONSKIM MEDIJIMA

**Analiza sadržaja televizija s nacionalnom
pokrivenošću i rada REM-a**

FONDACIJA
SLAVKO
ČURUVIJA
FOUNDATION

2.

Izdavač:

Slavko Ćuruvija fondacija

Dizajn i prelom:

Petar Pavlović

Ova publikacija izrađena je uz podršku regionalnog projekta SMART Balkans – Civilno društvo za povezan Zapadni Balkan, kojeg implementiraju Centar za promociju civilnog društva (CPCD), Center for Research and Policy Making (CRPM) i Institute for Democracy and Mediation (IDM) a finansijski podržava Ministarstvo spoljnih poslova Kraljevine Norveške. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost SĆF i ne odražava nužno stavove Kraljevine Norveške, niti stavove organizacija koje sprovode projekat.

Beograd, decembar 2024. godine

SADRŽAJ

SADRŽAJ.....	3
Uvod.....	4
1. Metodologija	6
2. Sažetak	7
3. Propagandna matrica.....	8
4. Monitoring centralnih vesti na četiri komercijalne TV sa nacionalnim pokrivanjem	9
4.1. Zbirna ocena centralnih vesti u periodu 25. mart-12. maj 2024.....	9
4.2. Sličnost uređivačkog koncepta i izbora tema i vesti	11
4.3. Strategije propagande.....	13
4.4. Preusmeravanje pažnje, buđenje emocija i stvaranje neprijatelja.....	15
4.5. Korišćenje nacionalno osetljivih tema za podizanje rejtinga predsednika i iskonstruisane napade na opoziciju	16
4.5.1. Kosovo	16
4.5.2. Prijem Kosova u Savet Evrope i usvajanje Rezolucije o Srebrenici.....	17
4.5.3. NATO bombardovanje SRJ 1999.....	19
4.6. Uznemirujući snimci u vestima	20
4.7. Kršenje pretpostavke nevinosti i obaveze o zaštiti podataka o ličnosti.....	20
5. Monitoring jutarnjeg programa komercijalnih TV sa nacionalnim pokrivanjem.....	21
5.1. Zbirna ocena jutarnjeg programa u periodu 13. maj-25. oktobar 2024.....	21
5.2. Strategije manipulacije	22
5.2.1. Veličanje vođe i stvaranje neprijatelja.....	22
5.2.2. Buđenje emocija i kreiranje straha.....	24
5.2.3. Plasiranje neistina, dezinformacija i selektivnih informacija.....	26
5.3. Voditelji i novinari u funkciji propagande	27
5.4. Pregled štampe – redovna rubrika u jutarnjem programu	28
5.5. Napadi na novinare i medije	29
6. Prekršaji u programima televizija sa nacionalnom pokrivenošću i postupanje REM-a.....	33
7. Preporuke	38

Uvod

Novi medijski zakoni, Zakon o elektronskim medijima (ZEM) i Zakon o javnom informisanju i medijima (ZJIM) stupili su na snagu 4. novembra 2023. godine.

Cilj izmena ovih zakona bilo je usklađivanje sa Medijskom strategijom 2020-2025, koja je ponudila rešenja za poboljšanje medijskog pravnog okvira kako bi se obezbedilo unapređenje javnog informisanja i garantovala sloboda izražavanja, medijski pluralizam, bezbednost novinara, razvijeno medijsko tržište i institucije sposobne za primenu regulative.¹

Iz javnog medijskog prostora u Srbiji više od deceniju izostaje istinito informisanje i medijski pluralizam, a dominira propagandno izveštavanje, plasiranje dezinformacija i govora mržnje. Ključnu ulogu u širenju propagandnog narativa u segmentu elektronskih medija, pored komercijalnih televizija sa nacionalnim pokrivanjem ima Regulatorno telo za elektronske medije (REM), koje sistematski ignoriše svoju obavezu da reguliše, nadzire i sankcioniše elektronske medije, što je ostavilo teške posledice na kvalitet programskih sadržaja i javnog informisanja, a samim tim i na celokupni javni medijski prostor u Srbiji. Umesto da, poštujući princip nezavisnosti u svom radu, bude garant slobodnog i objektivnog informisanja koje se rukovodi interesima građana, REM kontinuirano štiti zloupotrebu medijskog prostora i kršenje ljudskih prava, te je ključni uzrok izuzetno nepovoljne medijske situacije u Srbiji.

Rad na tekstu novog Zakona o elektronskim medijima protekao je uz dosta neizvesnosti i nervoze zbog kratkih rokova za izradu zakona i za javnu raspravu, brojnih pokušaja da se u zakon unesu odredbe suprotne duhu Medijske strategije, ali i uz velika očekivanja medijske zajednice zainteresovane za stvaranje uslova koji bi obezbedili profesionalan rad elektronskih medija i Regulatornog tela za elektronske medije.

U novi ZEM uneta su neka dobra rešenja kao što je izmena u sastavu ovlašćenih predlagača za članove Saveta REM-a, iz kojeg su izbačeni skupštinski odbori; pooštreni su kriterijumi ko može da bude član Saveta REM-a; prvi put je u zakon uvedena odredba da se sadržaji štetni za mlade od 12 godina smeju emitovati tek posle 21 časa². Takođe, proširen je opseg kaznenih odredbi za pružaoce medijskih usluga koje predviđaju prekršajnu odgovornost, i na osnovu kojih REM može pred sudom da pokrene zahtev za pokretanje postupka.

¹ Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period 2020-2025, str. 46, 2018. https://www.media.srbija.gov.rs/medsrp/dokumenti/medijska_strategija210_-cyr.pdf

² U ranijim verzijama zakona programi koji nisu prigodni za mlade od 12 godina mogli su da se emituju tokom celog dana.

U zakon je uneta odredba (član 126) da tadašnji saziv Saveta REM-a ostaje na toj funkciji još godinu dana po stupanju novog zakona, tj. do 4. novembra 2024. godine, do kada je trebalo da bude završen postupak izbora novih članova Saveta REM-a. Ovakva odredba je bila rezultat kompromisa između predstavnika Vlade Srbije, predstavnika međunarodne zajednice i predstavnika novinarskih i medijskih udruženja i koalicija. Da bi novi saziv Saveta REM-a bio izabran do 4. novembra 2024. bilo je potrebno da skupštinski Odbor za kulturu i informisanje raspiše javni poziv najranije 4. maja, a najkasnije 4. avgusta 2024. godine. Međutim, skupštinski Odbor to nije uradio u predviđenom roku. Sa ciljem da stari saziv Saveta REM-a nastavi sa radom i posle 4. novembra, članovi Saveta REM-a su 4. juna zatražili od Ustavnog suda Srbije da oceni ustavnost odredbe zakona po kojoj im mandat prestaje godinu dana po donošenju novog zakona, kao i da obustavi izvršenje te odredbe zakona. Ustavni sud je pokrenuo predmet po ovoj inicijativi i postupak je u toku. Kada im je, u skladu sa novim Zakonom o elektronskim medijima, 4. novembra 2024. istekao mandat, članovi Saveta REM-a su obustavili dalji rad, a s obzirom na to da novi saziv nije izabran, javni prostor elektronskih medija u Srbiji ostao je u regulatornom vakuumu. Odbor za kulturu i informisanje Narodne skupštine Republike Srbije doneo je 25. novembra Odluku o pokretanju postupka za predlaganje kandidata za izbor članova REM-a, dok je javni poziv za predlaganje kandidata objavljen u „Službenom glasniku RS”, 29. novembra 2024.

Godinu dana od stupanja na snagu novog ZEM-a, izvesno je da novi zakon nije doneo nikakvo poboljšanje u funkcionisanju elektronskih medija i Regulatornog tela za elektronske medije. Nova zakonska rešenja koja bi mogla da donesu boljitak u sferi elektronskih medija se ne primenjuju. Nastavljena je uobičajena praksa medija da krše zakonske odredbe i profesionalne norme, kao i REM-a da ne reguliše rad elektronskih medija.

REM je nastavio da ćuti na svakodnevno kršenje zakona od strane pružalaca medijskih usluga, uključujući i na prekršaje tokom predizborne kampanje za parlamentarne (17. decembar 2023), i za lokalne i beogradske izbore (2. jun 2024). Savet REM-a do danas nije objavio rezultate monitoringa o izveštavanju komercijalnih televizija (TV Pink, TV Hepi, TV Prva, TV B92) tokom predizborne kampanje za decembarske parlamentarne izbore, kao ni monitoring o izveštavanju medija tokom lokalnih izbora u junu 2024. godine. Ovakva praksa je nastavak ranije prakse REM-a iz perioda 2016-2018, kada je ovo telo odbijalo da objavljuje izveštaje o radu medija tokom predizborne kampanje, dok je 2017. u vreme kampanje za predsedničke izbore i tokom lokalnih izbora 2018. odbilo i da vrši monitoring izveštavanja medija. REM je nastavio i sa netransparentnim postupanjem kada su u pitanju prijave fizičkih i pravnih lica na medijske sadržaje, tj. sa praksom nepostupanja ili odbacivanja ovih pritužbi bez obrazloženja. U maju 2024. REM je iz svog Pravilnika uklonio odredbu koja je obavezivala televizije sa nacionalnim pokrivanjem da od ukupnog vremena emitovanja imaju najmanje 20 odsto kvalitetnog programa (naučni, obrazovni, dokumentarni, dečji, ili programi

iz kulture), čime je praktično zaštitio četiri komercijalne televizije sa nacionalnim pokrivanjem koje su stalno kršile ovu obavezu.

Zahvaljujući zaštiti planski umrtvljenog REM-a, radio i TV stanice koje su godinama u funkciji propagandnih aktivnosti vladajuće stranke, nastavile su sa plasiranjem jednostranih i neistinitih informacija, manipulacija, sa nepoštovanjem standarda medijskog pluralizma, ljudskih prava i ljudskog dostojanstva, ali i sa plasiranjem govora mržnje i kampanjama protiv oponenta aktuelne vlasti.

1. Metodologija

Od 25. marta do 25. oktobra 2024. godine monitoring tim Slavko Ćuruvija fondacije pratio je izveštavanje četiri televizije sa nacionalnim pokrivanjem – TV Pink, TV Hepi, TV Prva i TV B92, i to centralne vesti i segmente jutarnjeg programa. Centralne vesti su praćene od 25. marta do 12. maja, dok su segmenti jutarnjeg programa ovih televizija monitorisani od 13. maja do kraja monitoringa. TV B92 ne emituje jutarnji program, radnim danima je na ovoj televiziji praćena dijaloška emisija „Fokus“ (voditelj i gost koji komentariše aktuelne političke teme), a nedeljom emisija „Osvrt“ koja donosi pregled najvažnijih događaja tokom nedelje koji se komentarišu sa gostom u studiju.

Glavni fokus monitoringa bio je usmeren na utvrđivanje u kojoj meri televizije sa nacionalnim pokrivanjem u svojim informativnim programima (centralnim vestima i jutarnjem programu) izveštavaju u skladu sa zakonskim obavezama i profesionalnim standardima. Sa tim ciljem, u programskim sadržajima ovih televizija, praćene su teme priloga ili emisija, glavni akteri, zatim ton izveštavanja, kao i učinjeni prekršaji. Posebno je praćeno da li televizije ispunjavaju odredbe zakonskih i podzakonskih akata koje se odnose na opšte obaveze medija (ZEM čl. 61 i REM-ov Pravilnik o zaštiti ljudskih prava, čl. 4-10), na poštovanje medijskog pluralizma (ZJIM čl. 6, ZEM čl. 31 i 61), ljudskih prava i dostojanstva ličnosti (ZEM čl. 70 i REM-ov Pravilnik o zaštiti ljudskih prava), na zabranu govora mržnje (ZEM čl. 71), na poštovanje prava druge strane na odgovor (Zakon o javnom informisanju i medijima, član 94 i REM-ov Pravilnik o zaštiti ljudskih prava, član 8), na obaveze tokom izborne kampanje (ZEM, član 62) i na zabranu objavljivanja pojedinih sadržaja (ZEM, član 72).

Takođe, izvršen je pregled svih zapisnika dostupnih na internet strani REM-a sa sednica koje je ovo telo održalo od stupanja na snagu novih medijskih zakona, od 4.11. 2023. do 28.10.2024, kako bi se utvrdilo da li je i na koji način je REM postupao po prekršajima koji su uočeni monitoringom i kakvo je generalno postupanje REM-a.

2. Sažetak

Četiri komercijalne televizije sa nacionalnim pokrivanjem (TV Pink, TV B92, TV Prva, TV Hepi) u svojim informativnim emisijama svakodnevno krše osnovne zakonske i profesionalne obaveze i isključivo služe propagandnim ciljevima aktuelnog režima, potvrđuje višemesečni monitoring Slavko Ćuruvija fondacije (SĆF).

Veličanje vođe i partije, blaćenje kritičara vlasti i stvaranje neprijatelja, cenzura i manipulacija informacijama, preusmeravanje pažnje i buđenje emocija, podsticanje gluposti i neznanja su najčešće strategije manipulacije koje ove televizije koriste u okviru svoje propagandne matrice.

U informativnim emisijama ove četiri televizije svakodnevno se grubo krše zakonske obaveze koje nalažu da se izveštava „slobodno, istinito, objektivno, potpuno i blagovremeno“, da se poštuje pravilo druge strane i standard medijskog pluralizma koji se tiče zastupljenosti raznovrsnih mišljenja i postojanja društvenog dijaloga. U programima je prisutan govor mržnje, nepoštovanje ljudskih prava i dostojanstva ličnosti, a zastupljene su i kampanje blaćenja.

U informativnim programima ovih televizija u potpunosti izostaje kritički ton prema aktuelnom režimu o kome se govori isključivo pozitivno. Centralna figura je predsednik Srbije Aleksandar Vučić, koji je predstavljen kao zaštitnik i spasilac Srbije, oko čije politike treba svi da se okupe. Ovaj pozitivni ton često prerasta u veličanje, pa i obožavanje Vučića i njegove politike. U potpunosti izostaju kritička mišljenja usmerena na politiku i učinak aktuelnih vlasti, kao i razmena raznovrsnih mišljenja o aktuelnim društveno-političkim pitanjima i temama od značaja za javnost. Gosti u informativnim emisijama su isključivo predstavnici vlasti i stranaka na vlasti ili javne ličnosti koje otvoreno podržavaju aktuelni režim. U studio se nikada ne pozivaju predstavnici kritičke intelektualne javnosti ili opozicije, a o njihovim stavovima se u programima ovih televizija može čuti jedino posredno, i to kroz negativne, a često uvredljive i pogrdne komentare koje iznose podobni gosti, ali i voditelji i novinari.

S obzirom na to da je ovakav model informisanja javnosti zastupljen svakodnevno godinama unazad, može se reći da su ove televizije odgovorne za sprovođenje planske, sistematske i perfidne propagande koja u potpunosti iskrljuje percepciju javnosti o delovanju i učinku političkih aktera i o stvarnom društveno-političkom i ekonomskom stanju u Srbiji, što je sve ostavilo i ostavlja dalekosežne i teške posledice na čitavo društvo i državu.

U isto vreme, Regulatorno telo za elektronske medije takođe planski i sistematski odbija da vrši svoje nadležnosti koje se najkraće mogu svesti na obavezu da reguliše, nadzire i sankcioniše pružaoce medijskih usluga, uključujući obavezu da postupa po prijavama fizičkih i pravnih lica, a u vezi sa programima

elektronskih medija.³ Zanemarivanjem ispunjavanja svojih nadležnosti REM obezbeđuje uslove za zloupotrebu medijskog prostora od strane elektronskih medija, te predstavlja ključni uzrok teške medijske situacije u Srbiji, a posredno i uzrok teške društvene i političke krize u kojoj se Srbija godinama nalazi.

3. Propagandna matrica

Osnova propagandne matrice je jednostavna – u informativnim programima se plasiraju samo informacije koje idu u korist aktuelnoj vlasti i jačaju podršku aktuelnom predsedniku i njegovoj politici, a koje najšira javnost treba da usvoji kao jedinu istinu. Ta „istina“ se ponavlja unedogled, i to kako od strane predstavnika vlasti i vladajućih partija, tako i od male probrane grupe „stručnjaka i nezavisnih intelektualaca“ koji se smenjuju u programima ove četiri televizije. S druge strane, u programima ovih medija ciljano izostaju istinite, potpune i raznovrsne informacije, kao i kritička mišljenja i društveni dijalog. Javne ličnosti i predstavnici opozicije koji kritikuju poteze vlasti i predsednika Srbije se sistematski napadaju i blate, te se od njih stvaraju neprijatelji naroda i države.

Stalno pronalaženje i stvaranje neprijatelja za koje se tvrdi da žele da naude predsedniku, njegovoj politici, pa samim tim i Srbiji (stavlja se znak jednakosti između predsednika i Srbije), služi kao efikasan pojačivač osnovne propagandne matrice, a u isto vreme služi kao kohezivni faktor za pozive na nacionalno okupljanje oko politike vladajućeg režima.

Sa komercijalnih nacionalnih televizija javnosti se konstantno sugerise da građane Srbije, od brojnih neprijatelja koji hoće da naude Srbiji, može zaštititi samo aktuelni predsednik koji jedini radi u interesu svog naroda i suprotstavlja se stalnim pokušajima destabilizacije, te da je zato neophodno da ga svi podrže. Samo je on sposoban da zaštiti i spase Srbiju i njene građane, dok su svi drugi koji učestvuju u političkom životu, po propagandnoj matrici, loši, nesposobni i isključivo usmereni na sopstvene interese, a ne na opšte dobro. Ko god napada politiku Aleksandra Vučića, postaje automatski neprijatelj Srbije koga je dozvoljeno napadati i vređati u programima televizija sa nacionalnim pokrivanjem. Svaka kritika politike aktuelnog predsednika predstavlja se ne kao borba za drugačije politike i principe, već kao borba protiv samog Vučića, i kao borba za vlast.

Ova matrica se koristi ne samo u kontekstu domaćih političkih tema, već i prilikom informisanja o zbivanjima u regionu i odnosima sa susednim zemljama, a po potrebi i u odnosu na predstavnike zemalja EU.

³ Članovi 6 i 7 Zakona o elektronskim medijima uređuju ulogu i delokrug rada Regulatornog tela za elektronske medije.

4. Monitoring centralnih vesti na četiri komercijalne TV sa nacionalnim pokrivanjem

4.1. Zbirna ocena centralnih vesti u periodu 25. mart-12. maj 2024.

Vesti svih komercijalnih televizija sa nacionalnim pokrivanjem imaju prvenstveno propagandnu ulogu sa ciljem veličanja aktuelnog režima i diskreditacije svakog kritičkog mišljenja.

Osnovna karakteristika centralnih vesti sve četiri televizije sa nacionalnim pokrivanjem koje imaju komercijalni karakter (TV B92, TV Prva, TV Pink, TV Hepi) jeste da dominantno izveštavaju o radu i aktivnostima predstavnika vlasti i vladajuće partije, i to prvenstveno najviših predstavnika vlasti (predsednik, predsednik vlade i Skupštine Srbije, ministri itd.), koji su uvek predstavljeni u pozitivnom svetlu, veličaju se njihove odluke i ostvarenja i ističe značaj njihovog delovanja za jačanje Srbije i podizanje nivoa kvaliteta života građana. Informacije o aktivnostima predsednika Srbije i najviših državnih zvaničnika se uvek nalaze u hedovima vesti (udarne kratke vesti kojima počinje emisija), kao i među najvažnijim priložima koji se emituju na samom početku emisije. U danima kada predsednik Srbije ima značajne spoljnopolitičke aktivnosti ili susrete (na primer, poseta Francuskoj, dolazak kineskog predsednika u Srbiju, nastup predsednika Srbije pred Generalnom skupštinom UN-a povodom Rezolucije o Srebrenici⁴ i sl.) u centralnim vestima, ali i svim drugim informativnim emisijama ovih televizija, isključivo se prikazuju nastupi i izjave predsednika uz koje idu izjave probranih gostiju, pristalica aktuelnog režima, koji veličaju predsednikovu politiku i ostvarene rezultate.

Nasuprot pozitivnom govoru i veličanju najviših državnih rukovodilaca i vladajuće partije, kontinuirano se plasira negativan govor o predstavnicima opozicionih partija i građanskih pokreta, kao i o svim javnim ličnostima i aktivistima koji se kritički odnose prema aktuelnoj vlasti. U ovom segmentu, zastupljene su i kampanje diskreditacije i blaćenja kritičara, kao i govor mržnje.

Opozicioni akteri nikada ne dobijaju priliku da govore uživo i sami iznesu svoje stavove u vestima ovih televizija: gledaocima se isključivo plasira interpretacija njihovih aktivnosti i mišljenja, po pravilu negativna i iskrivljena, koju iznose

⁴ Predsednik Srbije Vučić boravio je 8. i 9. aprila u poseti Francuskoj, predsednik Kine Si Điping boravio je 7. i 8. maja u poseti Srbiji, predsednik Vučić je od 22. aprila 2024. bio u poseti UN u Njujorku, kako bi pozvao članice UN-a da glasaju protiv Rezolucije o Srebrenici.

predstavnicima vlasti⁵ ili politički komentatori bliski aktuelnoj vlasti, ali i sami novinari i voditelji programa.

Jedan od ustaljenih načina manipulacije izjavama predstavnika opozicije u centralnim vestima, ali i u drugim informativnim emisijama, je taj da se njihove izjave vade iz konteksta i montiraju tako da dobijaju drugačije značenje od originalnog. Zatim se tako montirane izjave puštaju tokom gostovanja nekog od najviših predstavnika vlasti, najčešće prilikom gostovanja predsednika Srbije⁶, koji ih onda komentariše na negativan i osuđujući način.

Vesti o delovanju opozicionih aktera su nepotpune i neobjektivne i po pravilu izvađene iz konteksta, što je sve deo uređivačke politike ovih televizija da ne informišu o aktivnostima i političkim stavovima opozicionih aktera, već da ih pominju samo u situacijama kada predstavnici vlasti reaguju na poteze opozicije. Tako se javnosti serviraju isključivo negativne reakcije vlasti na opoziciono delovanje, ali ne i izvorne informacije koje se tiču politika i delovanja same opozicije. Česta je praksa da se u vestima komercijalnih televizija sa nacionalnim pokrivanjem čita negativna reakcija vlasti na delovanje opozicionih partija, a da prethodno svoje gledaoce nisu informisali o konkretnoj aktivnosti ili mišljenju na koju vlast reaguje.

Važan deo propagandne strategije ovih televizija jeste da u potpunosti izostavljaju vesti i teme koje ne idu u prilog vladajućoj koaliciji ili koje govore o mahinacijama i zloupotrebama predstavnika aktuelnog režima u javnim preduzećima, državnim institucijama i slično.

Ovakvim pristupom se svakodnevno krše zakonske obaveze o poštovanju medijskog pluralizma, pravila zastupljenosti druge strane, prava na odgovor, zabrane diskriminacije na osnovu političkih ubeđenja ili članstva u „političkim

⁵ Npr. Tokom aprila 2024. u Skupštini Srbije su vođeni razgovori vlasti i opozicije o uslovima za održavanje lokalnih i beogradskih izbora. Sve četiri komercijalne televizije su o ovoj temi izveštavale isključivo kroz izjave i intervjue sa predsednicom Skupštine Anom Brnabić, koja je prepričavala tok sastanaka i ponašanje opozicije, dok predstavnici opozicionih stranaka koje su učestvovala u razgovorima u Skupštini Srbije nisu dobili priliku da gledaoce upoznaju sa svojim stavovima. Brnabić je o opoziciji mahom govorila u negativnom kontekstu, kao o nekome ko nameće ultimatum, ko ne želi da implementira ODIHR preporuke, dok je vlast predstavljala u pozitivnom svetlu, kao nekog ko pokušava da izađe opoziciji u susret i radi za opšte dobro (TV B92, TV Prva). Razgovori vlasti i opozicije su trajali nedeljama, televizije su sve vreme koristile isti model izveštavanja sa ovih sastanaka, intervjuišući jedino predstavnicu vlasti.

⁶ Predsednik Srbije Aleksandar Vučić nikada nije prihvatio da u televizijskom studiju razgovara sa opozicionim liderima, iako su predstavnici opozicije puno puta upućivali takav zahtev predsedniku, posebno u kriznim trenucima za Srbiju. Nije prihvatio takav poziv ni od nekadašnjeg predsednika Srbije Borisa Tadića koji je obavljao tu funkciju od 2004. do 2012. godine. Isključivo se opredeljavao da u studiju „vodi dijalog“ sa izmontiranim tj. falsifikovanim izjavama predstavnika opozicije.

sindikalnim i drugim organizacijama”⁷, kao i osnovne obaveze svih medija da izveštavaju „istinито, objektivno, potpuno”.⁸

4.2. Sličnost uređivačkog koncepta i izbora tema i vesti

Upadljivo je da postoji velika sličnost u uređivačkom konceptu emisija vesti na sve četiri komercijalne televizije, odnosno, upadljiva sličnost između informacija i tema koje se objavljuju u vestima i onih koji se izostavljaju, kao i načina na koji se odabrane informacije obrađuju.

Posebna sličnost u izboru i sadržini vesti postoji kod TV B92 i TV Prva, koje imaju istog vlasnika. Dešava se da ove dve televizije emituju ne samo slične, već i identične vesti i priloge, što navodi na zaključak da se vesti usaglašavaju u nekoj vrsti centralizovanog deska.

Osnovna razlika između centralnih vesti ove dve televizije je u tome što vesti TV Prva ne izgledaju isključivo kao bilten saopštenja, izjava i aktivnosti predstavnika vlasti i vladajuće Srpske napredne stranke (SNS), što je slučaj na TV B92 koja se kontinuirano drži ovog koncepta. Prva dva-tri priloga u emisiji vesti na TV B92 su po pravilu posvećena predsedniku Vučiću, a zatim se ređaju vesti o aktivnostima ostalih najviših zvaničnika, ministara itd⁹.

U vestima TV B92 u nedelju, 7. aprila 2024, od 10 priloga u vestima samo 3 se nisu odnosila na predsednika A. Vučića. U prvih šest priloga glavni akter je bio predsednik Vučić, bilo kao subjekat ili objekat u prilogu (Vučić o predstojećoj zvaničnoj poseti Francuskoj, Vučić o temama o kojima će govoriti tokom posete Francuskoj, Vučić o tome da će Vladi Srbije predložiti uvođenje smrtne kazne za slučajeve kao što je ubistvo male Danke Ilić, o ugroženosti bezbednosti predsednika – kavački klan spremao plan za rušenje Vučića, o bezbednosti predsednika iz ugla bezbednosnih službi), kao i u poslednjem, desetom prilogu, gde je pročitana njegov tvit u kome čestita izbornu pobjedu novom predsedniku Slovačke. Vesti TV B92 9. aprila 2024. u celosti posvećeni predsedniku Srbije i njegovim susretima tokom posete Francuskoj (sa predsednikom Francuske Makronom i drugim zvaničnicima). Prilozi se sastoje od izjava predsednika koji prepričava tok razgovora i sastanaka, dok se na kraju vesti citira objava sa njegovog instagram naloga. Vesti TV B92 14. aprila

⁷ Zakon o elektronskim medijima, član 71

⁸ Zakon o elektronskim medijima, član 61

⁹ Vesti TV B92 od 22. aprila 2024. su tipičan primer ovakvog načina izveštavanja – 13 priloga u vestima (od ukupno 20) su posvećeni izjavama i aktivnostima najviših zvaničnika iz aktuelne vlasti – predsednika, ministara, predsednika poslaničke grupe SNS-a, gradonačelnika Beograda, dok se ostale teme tiču vesti iz sveta (5 priloga) i komunalnih tema (2 priloga).

se sastojе samo od integralne izjave (skoro 30 min) predsednika koji je posetio svečanost povodom dana Kobri. U toj izjavi, predsednik govori na razne teme, od pisama koja je poslao članicama Saveta Evrope, preko hapšenja osobe srpske nacionalnosti na Kosovu, o rezoluciji o Srebrenici, situaciji na Bliskom istoku, odnosima unutar opozicije itd. 23, 24, 25, 27 aprila 2024, većina priloga u vestima bila je posvećena Vučićevom nastupu u SB UN-a povodom Rezolucije o Srebrenici.

Za razliku od TV B92, u vestima TV Prva su, pored informacija o vladinim i stranačkim aktivnostima i saopštenjima, zastupljene i druge teme. Ipak, ni u vestima ove televizije se ne poštuje obaveza objektivnog, istinitog i potpunog informisanja, kao ni standard medijskog pluralizma i pravilo druge strane. I ova televizija sve aktere koji ne podržavaju vlast predstavlja pristrasno, negativno i kritički.

I u centralnim vestima TV Hepi se vrši pažljiva selekcija vesti koje se uklapaju u zadati narativ veličanja politike aktuelne vlasti i predsednika, dok je negativan govor o opoziciji i drugim javnim delatnicima koji su kritični u odnosu na vlast prepušten gostima u studiju koji dolaze iz vladajućih struktura ili su bliski vlasti. Za TV Hepi je karakteristično to da je diskriminatorni govor prema opozicionim mišljenjima zastupljeniji u drugim programima, poput jutarnjeg programa i programa koji uključuju razgovore u studiju, a manje u centralnim vestima. Jedan od redovnih gostiju u jutarnjem programu TV Hepi je predsednik Srpske radikalne stranke (SRS) Vojislav Šešelj, koga je Sud u Hagu osudio na 10 godina zatvora zbog zločina protiv čovečnosti, a koji je poznat po učestalom i javnom govoru mržnje. Tako je 29. marta 2024. u jutarnjem programu čitao spisak izdajnika Srbije, dok je 3. aprila 2024. u istom programu koristio govor mržnje prema novinaru i profesoru Dinku Gruhonjiću.¹⁰

Osim upadljive sličnosti vesti i tema koje četiri nacionalne televizije obrađuju u centralnim informativnim emisijama, uočena je i sličnost u vestima koje biraju da ne objave. Tako, na primer, ove televizije, krajem marta nisu objavile vest o istraživanju BIRN-a koje je utvrdilo malverzacije na konkursima Ministarstva za brigu o porodici i demografiju koje je isplatilo pet miliona evra mreži fantomskih

¹⁰ Na TV Hepi, 3. aprila 2024. u jutarnjem programu, predsednik Srpske radikalne stranke, Vojislav Šešelj iznosi govor mržnje prema novinarima Ani Lalić i Dinku Gruhonjiću koji je i profesor na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Šešelj kaže da je „ustaško opredeljenje” Dinka Gruhonjića razlog da se odstrani sa Filozofskog fakulteta i to su „studenti u Novom Sadu vrlo dobro prepoznali i rade na tome, uporni su”. Dodao je da bi izbacio i sve one profesore koji podržavaju Dinka. Optužuje ga da je „više puta počinio krivično delo govor mržnje” i da “treba odmah da bude uhapšen i procesuiran zbog nespornog dela govora mržnje odnosno širenja nacionalne i verske mržnje u više navrata”, a „tako isto i Ana Lalić”. Za Anu Lalić kaže da je „niko i ništa, šljam i ološ”. Šešelj je poimence pročitao sve novinare i ličnosti koje su potpisale pismo podrške Dinku Gruhonjiću i rekao da su sve to „srpski izdajnik do izdajnika”.

organizacija¹¹, ili o napadu na opoziciju u Kaću 6. aprila 2024, kada su fizički napadnuta dva člana opozicione Stranke slobode i pravde (SSP) koji su delili flajere. Tom prilikom članovi SSP su oboreni na zemlju i šutirani, a jedan od napadnutih je zadobio vidljive telesne povrede.¹²

4.3. Strategije propagande

U danima kada se predsednik obraća uživo ili daje izjavu u okviru svojih predsedničkih aktivnosti¹³, njegovi nastupi se emituju integralno bez ikakve uredničke intervencije na sve četiri komercijalne televizije, a trajanje emisija vesti se produžava u skladu sa dužinom nastupa predsednika. U zavisnosti od razloga zbog koga se predsednik obraća, produženja emisija vesti traju između 15 minuta i sat i po, a pored ovih obraćanja uobičajena su i gostovanja samog predsednika u emisijama centralnih vesti, i to najčešće u dnevniku TV Pink.

Tako su, na primer, 29. marta 2024, vesti posmatranih televizija prekinute kako bi se uključili u direktno obraćanje predsednika Srbije koje je trajalo više od sat vremena. Isto se ponovilo i 31. marta (uključenje predsednika trajalo 15 minuta); 4. aprila (obraćanje predsednika na sednici Vlade Srbije, nešto manje od pola sata); 8. aprila tokom posete Parizu (više od 20 minuta); 9. aprila (skoro 20 minuta); 11. aprila, itd. Ista praksa je zabeležena na svim posmatranim televizijama sa nacionalnim pokrivanjem tokom celog perioda monitoringa.

„Nacionalni dnevnik” TV Pink se izdvaja po učestalosti u sprovođenju propagandne matrice veličanja aktuelnog režima i diskreditacije drugačijih i kritičkih mišljenja.

Centralna emisija vesti na ovoj televiziji traje duže nego na ostalim televizijama, ponekad ima i do trideset priloga, i predstavlja pravu propagandnu platformu za promociju aktuelnog predsednika i stranke kojoj pripada. Centralni akter u vestima TV Pink je bez izuzetka aktuelni predsednik Srbije čijim izjavama i aktivnostima se posvećuje najveća pažnja. Pored izjava i medijskih nastupa, u vestima se citiraju i objave Aleksandra Vučića sa društvenih mreža, kao i najave njegovih planiranih aktivnosti.

Jedan od redovnih propagandnih alata TV Pink je da u svojim centralnim vestima gotovo svakodnevno emituje priloge u kojima se govori o izgradnji infrastrukture – puteva, mostova, o rekonstrukciji i izgradnji bolnica, vrtića, za šta se zasluge pripisuju lično predsedniku. On se predstavlja kao idejni tvorac svih

¹¹ <https://birm.rs/prevare-u-ministarstvu-za-brigu-o-porodici>

¹² <https://beta.rs/content/203057-ssp-tuceni-predsednik-i-potpredsenica-gradskog-odbora-stranke-u-novom-sadu>

¹³ Po podacima organizacije CRTA, predsednik Vučić je do 5. novembra, samo u toku 2024. godine imao 289 direktnih medijskih obraćanja.

infrastrukturnih projekata, kao pokretač izgradnje i osoba koja motiviše graditelje i postavlja rokove. „Svi ovi radovi izvode se po direktnom nalogu Aleksandra Vučića“¹⁴; „Super, ekstra, svaka čast Vučiću“, „Sve što je Vučić uradio je dobro“¹⁵; „Hvala našem predsedniku Vučiću što brine i ono što je on obećao, on to zaista i uradi“¹⁶; „Zahvalni smo do neba predsedniku Vučiću“¹⁷, su uobičajene rečenice koje se mogu čuti u vestima TV Pink. Uoči lokalnih izbora u Srbiji, održanih 2. juna 2024. ova praksa je dodatno dobila na značaju, pa je broj ovakvih priloga u vestima povećan.

Od objavljivanja datuma za beogradske i lokalne izbore (održani su 2. juna 2024.) TV Pink je pored rubrike „Izbori 2024“ uvela i rubriku „Beogradske vesti“ koja je predstavljala dodatni propagandni alat kako bi se gledaoci motivisali da na lokalnim izborima glasaju za aktuelnu vlast. U okviru ove rubrike svakodnevno je objavljivano između četiri i devet priloga ili informacija u kojima su promovisane različite aktivnosti opštinskih i gradskih vlasti, kao i radovi u opštinama Grada Beograda, pri čemu su sve zasluge pripisivane aktuelnoj vlasti i samom predsedniku. U priložima se stalno ponavlja ista poruka da je u vreme prethodnih vlasti, do 2013. godine, sve bilo zapušteno i razrušeno, dok aktuelna vlast na čelu sa predsednikom Vučićem – u čije nadležnosti na spada ni jedan od poslova lokalne vlasti – sve popravlja, rekonstruiše i unapređuje, te da Beograd i Srbija samo sa aktuelnom vlašću mogu napred u bolju budućnost.

Redakcija TV Pink u emisijama vesti često reprizira iste priloge, ili ponavlja već emitovane izjave, u kojima se bez izuzetka iskazuje divljenje i zahvalnost predsedniku. Tako je TV Pink u centralnim vestima, u martu i aprilu 2024, emitovala i reprizirala brojne priloge posvećene različitim infrastrukturnim projektima za koje su zasluge pripisivane predsedniku Vučiću, a jedan od više puta repriziranih priloga sadržao je izjavu građanina koji kaže: „Ne bih da hvalim nijednu stranku, al' Vučiću svaka čast.“

Pored vesti o aktivnostima predsednika Srbije, TV Pink vrlo često u vestima ima i dugačke priloge koji se bave promocijom aktivnosti vlasnika ove televizije Željka Mitrovića ili promocijom njegove kompanije. Ovakvi prilozi se takođe ponavljaju u vestima iz dana u dan, što predstavlja zloupotrebu centralne informativne emisije televizije s nacionalnom pokrivenošću za ličnu promociju i promociju kompanije u okviru koje posluje ova televizija. U

¹⁴ TV Pink, Nacionalni dnevnik, 21. april 2024, ove reči izgovara voditelj u prilogu o infrastrukturnim radovima u opštini Prijepolje.

¹⁵ TV Pink, Nacionalni dnevnik, 31. mart 2024, izjave građana u anketi povodom izgradnje saobraćajnica u Istočnoj Srbiji.

¹⁶ TV Pink, Nacionalni dnevnik, Beogradske vesti, 8. april 2024, izjava građanke povodom izgradnje 4 saobraćajne trake na Smederevskom putu.

¹⁷ TV Pink, Nacionalni dnevnik, Beogradske vesti, 10. april 2024, izjava građanke povodom radova na priključenju Ritopeka na gradski vodovod.

centralnim vestima TV Pink 7. maja 2024. objavljena je čak i rođendanska čestitka sa Instagram naloga vlasnika televizije koju je uputio svojoj supruzi.

U martu se danima opširno izveštavalo o poseti Željka Mitrovića deci bez roditeljskog staranja kojima je on platio zimovanje, dok se u aprilu govorilo o radu Mitrovićeve kompanije PR-DC (posluje u okviru Pink Media Group), koja je u tom periodu uspešno testirala jato dronova kamikaza, zatim o tome da je Ž. Mitrović prošao obuku za vožnju dronova, da je kompanija Pink kupila akcije kompanije Gugl (Google) itd. Isti prilozima se repriziraju iz dana u dan u vestima ove televizije.

Pored TV Pink i ostale komercijalne televizije sa nacionalnim pokrivanjem imaju sličan princip propagandnog izveštavanja u kojima se veliča učinak aktuelne vlasti. Tako TV B92 nakon prvih priloga o najvišim zvaničnicima i najvažnijim temama i vestima iz sveta, skoro svakog dana ima priloge o ulaganjima određenih ministarstava, o rekonstrukciji različitih objekata i zadužbina, o novim tehnologijama, i u tim prilozima se pojavljuju gradonačelnici, ministri i drugi predstavnici vladajućih struktura, itd.

4.4. Preusmeravanje pažnje, buđenje emocija i stvaranje neprijatelja

Jedna od najčešće korišćenih strategija manipulacije u informativnim programima četiri komercijalne televizije jeste preusmeravanje pažnje i buđenje emocija. I u ovom slučaju glavni akter je najčešće predsednik Srbije, čiji su nastupi u javnosti prvenstveno usmereni na izazivanje emocija kod gledalaca, a ne na iznošenje činjenica ili prezentovanje ideja i stavova kako bi se podstakao javni dijalog na teme od opšteg društvenog značaja.

S ciljem buđenja emocija i preusmeravanja pažnje preko informativnih propagandnih glasila plasiraju se uglavnom izmišljene pretnje po bezbednost predsednika, što potom postaje glavna tema u emisijama vesti koja se danima eksploatiše, a uz koju idu blokovi vesti i priloga u kojima ministri i najbliži stranački saradnici staju u odbranu svog lidera, žestoko se u isto vreme obračunavajući sa političkim oponentima. Na ovaj način ugrožena bezbednost predsednika postaje dominantna i preovlađujuća tema koja ima neiscrpan potencijal za popunjavanje vremena koje je programskom šemom predviđeno za emisije vesti, ali i za ostale informativne programe. Zbog ove velike teme sve druge informacije bivaju skrajnute ili izostavljene, a pažnja javnosti se sa gorućih problema u zemlji uspešno preusmerava na ličnost predsednika i na njegovo najbliže okruženje, što se opet koristi za veličanje njegovog lika i političkog delovanja.

Tema o ugroženosti predsednika, ali i njegove porodice, stalno je prisutna u programima četiri televizije sa nacionalnim pokrivanjem, samo se povremeno

menjaju akteri koji su uzrok te ugroženosti – od opozicije i anonimnih profila na društvenim mrežama, preko kavačkog kriminalnog klana do odbeglog vođe tog klana Radoja Zvicera.¹⁸

Tako je npr. 26. marta 2024, ali i narednih dana, glavna tema u vestima komercijalnih televizija sa nacionalnim pokrivanjem bila navodna smrtovnica sa imenom predsednika Srbije koja se pojavila u Mladenovcu, a koju je neko potom objavio na Facebook profilu. O tome su brujali svi prorežimski mediji, prenoseći izjave i objave sa Instagram naloga brojnih ministara koji su osuđivali ovakav napad na predsednika Srbije, pri tom žestoko kritikujući opoziciju i optužujući je da ona stoji iza ovih napada.

I dok su tih dana provladini mediji zasipali građane izveštajima o smrtovnici, u potpunosti su izostale vesti o dokazima da vlast nastavlja sa premeštanjem fantomskih birača i pripremom terena kako bi sebi obezbedila pobjedu na izborima najavljenim za jun 2024, što je bila glavna tema medija koji nisu pod kontrolom režima.

Vlast, uz podršku svojih medija, često koristi objave sa anonimnih naloga na društvenim mrežama koje su kritički orijentisane prema vlasti i predsedniku, za stvaranje narativa o ugroženoj bezbednosti predsednika. Ukoliko takve anonimne objave sadrže i elemente neprijateljskog i pretećeg govora one se često pripisuju opoziciji koja se onda optužuje za nameru da se nasilnim sredstvima obračuna sa predsednikom i predstavnicima vlasti.

4.5. Korišćenje nacionalno osetljivih tema za podizanje rejtinga predsednika i iskonstruisane napade na opoziciju

4.5.1. Kosovo

U centralnim vestima svih televizija svakodnevno se posvećuje značajna pažnja temama vezanim za zbivanja na Kosovu i Metohiji¹⁹. U vestima i priložima su zastupljene isključivo izjave predstavnika Kancelarije za KiM Vlade Srbije, najčešće direktora te Kancelarije Petra Petkovića, i predstavnika partije kosovskih Srba, Srpske liste, koja ima podršku vlasti u Beogradu, dok drugačije političke opcije kosovskih Srba nisu zastupljene.

¹⁸ 12. april 2024. u vestima TV B92 i TV Prva se čita izjava nekadašnjeg ministra BIA i ministra unutrašnjih poslova, Aleksandra Vulina: „Oni traže Vučićevu glavu. Oni hoće promenu vlasti u Srbiji, hoće vlast koja ih neće hapsiti. Neki od njih su se zakleli da će ubiti Aleksandra Vučića, bilo da su u zatvoru ili na slobodi i još jednog čoveka – mene. Aleksandar Vučić je taj koji je naredio da se povede rat protiv mafije i taj rat se nije vodio samo u Srbiji, već u čitavom regionu i oni to znaju. Vučić nije bezbedan dokle god je Zvicer slobodan“.

¹⁹ Kosovo se naziva „tzv. Kosovo“

O prištinskim vlastima se govori isključivo u negativnom tonu. Na meti je posebno premijer Aljbin Kurti, za koga se kaže da „sprovodi teror“ nad srpskim stanovništvom na KiM, a čija se politika kritikuje kroz izjave i saopštenja Kancelarije za KiM i Srpske liste koja se svakodnevno čitaju u vestima.

Kada se izveštava o dijalogu Beograda i Prištine u Briselu, koristi se isti model kao kada se izveštava o razgovorima koje je vlast u to vreme vodila sa opozicijom o izbornim uslovima. Čuje se samo jedna strana, u ovom slučaju srpska, koja preporučava tok razgovora sa kosovskom delegacijom.

Informacije i vesti koje se o položaju Srba na Kosovu objavljuju na nacionalnim televizijama nisu usmerene na razjašnjenje situacije i na uspostavljanje dijaloga, kako bi se pronašlo rešenje, već su u funkciji održavanja stalnih tenzija na temi ugroženih interesa Srbije i Srba na Kosovu, a što je osnov za propagandni narativ ovih televizija o potrebi opstanka aktuelne vlasti na čelu sa predsednikom Aleksandrom Vučićem, koji jedini može da odbrani srpske interese i srpski narod na Kosovu od postojećih pretnji.

Ova tema se redovno koristi i za obračun sa srpskom opozicijom. To se čini tako što se stavovi srpske opozicije proglaše jednakim stavovima kosovskih političara, pa se onda opozicija naziva izdajničkom i proglašava neprijateljem Srbije. Npr. u vestima TV Pink, 26. aprila 2024, novinarka povezuje stavove opozicije sa stavovima političara sa Kosova, premijera Aljbina Kurtija i predsednice Vjose Osmani, kao i sa stavovima čelnika zemalja regiona „koje su pokazale da prema Srbiji nisu prijateljski nastrojene“. Nakon ovakvog uvoda, gost u studiju Dragoslav Bokan, inače jedan od apologeta vlasti, konstatuje: „Sve svode na jedan jedini refren – uraditi sve protiv i drugačije od onoga kako radi A. Vučić... i služe interesima onih koji mrze našu državu, onih koji su ne protivnici, već neprijatelji.“

4.5.2. Prijem Kosova u Savet Evrope i usvajanje Rezolucije o Srebrenici

U posmatranom periodu bile su aktuelne teme prijema Kosova u Savet Evrope (SE) i usvajanja Rezolucije o Srebrenici u Generalnoj skupštini UN-a. O obe ove, nacionalno osetljive teme, objavljujane su samo izjave onih koji su se protivili prijemu Kosova u SE i usvajanju ovakve rezolucije, što je bilo i stanovište koje je zastupala aktuelna vlast. O inicijatorima i pristalicama donošenja Rezolucije o Srebrenici ili prijema Kosova u SE se uvek govorilo u negativnom tonu. Obe ove teme su korišćene za buđenje emocija i preusmeravanje pažnje javnosti sa drugih gorućih tema. Vesti i prilozi o ovim temama su bile nabijene emocijama izgrađenim na narativu o nepravdi koja se čini Srbiji, o pritiscima pod kojim se Srbija nalazi, o borbi srpskih vlasti i predsednika Vučića za zaštitu srpskih interesa.²⁰

²⁰ Tako npr. novinar TV Pink, 12. aprila 2024. u vestima objašnjava kako se sukobi velikih sila prelamaju preko naših leđa, da rastu pritisci na Srbiju zbog KiM i Republike Srpske, da hoće

Isti manir u izveštavanju je bio zastupljen i u vreme kada se odlučivalo da li će Skupština Kosova postati pridružena članica Parlamentarne Skupštine NATO-a. U vestima posmatranih televizija su bili zastupljeni isključivo stavovi sagovornika koji su osuđivali potez NATO-a, dok su NATO, Savet bezbednosti UN-a i Priština optuživani da „sve vreme rade zajedno“, dovodeći u pitanje „namere Zapada“ i nazivajući odluku „skandaloznom“²¹.

Usvajanje Rezolucije o Srebrenici u Generalnoj skupštini UN-u kojom se 11. jul proglašava Međunarodnim danom sećanja na genocid u Srebrenici i osuđuje negiranje genocida i veličanje ratnih zločinaca, nedeljama je bila udarna tema u informativnim emisijama komercijalnih televizija sa nacionalnim pokrivanjem. U vestima ovih televizija se gradio narativ o ugroženosti srpskog naroda i nameri „žigosanja srpskog naroda“, stalno se ponavljalo da je „cilj Rezolucije da se srpski narod označi kao genocidan“, „da se posle usvajanja Rezolucije izade sa inicijativom za ukidanje Republike Srpske“, „da se traži ratna odšteta od Republike Srbije“ itd, pri čemu su ovakve kvalifikacije iznosili najviši predstavnici vlasti i podobni politički analitičari.

Stvaranje ovakvog narativa komercijalnih televizija se može okarakterisati kao dezinformisanje javnosti i plasiranje lažnih vesti, ali i manipulisanje nacionalnim osećanjima građana Srbije, koji su uveravani da je srpski narod ugrožen, da je međunarodna zajednica protiv njega i da, suprotno pravdi i istini, hoće da ga proglasi genocidnim, iako se takva formulacija ne nalazi u tekstu usvojene Rezolucije.²²

Neophodno je ukazati i da je ova tema stalno korišćena za dodatne napade na „izdajničku“ opoziciju²³, iako opozicione partije ni na koji način nisu učestvovala u pripremi i donošenju ove Rezolucije. U vestima četiri komercijalne televizije opozicija je stalno napadana zato što se nije oglasila o tekstu ove Rezolucije i nije osudila njeno donošenje. Opozicija je optuživana da podržava stav da je u Srebrenici izvršen genocid, kao i da se od ranije zalaže za donošenje rezolucije ovakve sadržine.

Meta napada je posebno bila opoziciona prvakinja Marinika Tepić koja je nazivana izdajnicom, inspiratorkom usvajanja Rezolucije i zastupnicom stava da je srpski narod genocidan. Kampanja blaćenja Marinike Tepić zbog Rezolucije o Srebrenici je bila bazirana na njenoj staroj izjavi iz 2016. godine koju je kamera

i da nas proglase genocidnim narodom, dok ministar finansija Siniša Mali i ostali sagovornici ističu da samo A. Vučić može da spase Srbiju u ovom trenutku.

²¹ Vesti „Nacionalni dnevnik“ TV Pink u 18:30, 25. mart 2024.

²² Finalna verzija ove Rezolucije sadrži odredbe u kojima se ističe da se „krivična odgovornost po međunarodnom pravu za zločin genocida ne može odnositi na bilo koju etničku, versku ili neku drugu zajednicu u celini“, i navodi ”čvrsta posvećenost održavanju i jačanju jedinstva u različitostima u Bosni i Hercegovini”.

²³ Pogledati odeljak: Primer 1: Napadi na opoziciju

zabeležila u vreme kada je grupa poslanika u Skupštini Srbije podnela predlog za hitno usvajanje Rezolucije o genocidu u Srebrenici, o čemu se u Skupštini tada nije raspravljalo.²⁴ U vestima TV Pink 5. i 6. aprila 2024, Tepić je optuživana da je ona inspirator usvajanja Rezolucije o genocidu u Srebrenici²⁵. Napadi na Mariniku Tepić u ovom kontekstu su trajali nedeljama.²⁶

Pored opozicionih lidera i partija, u vestima komercijalnih televizija napadani su i svi drugi koji su podržavali usvajanje rezolucije ili su bili njeni inicijatori. Od Nemačke, preko BiH, i Crne Gore, sve do novinara iz Bosne i Hercegovine koji su izveštavali o ovoj temi.

4.5.3. NATO bombardovanje SRJ 1999.

I u 2024. se, kao i prethodnih godina, krajem marta započelo sa emitovanjem priloga u vestima u kojima se podseća na NATO bombardovanje SR Jugoslavije koje je trajalo od 24. marta do 10. juna 1999. godine. Podsećajući šta se na određeni datum dogodilo te 1999. godine, u vestima se puštaju snimci i izjave od pre 25. godina na način kao da se radi o aktuelnim snimcima i događajima. Na ovaj način, stvara se utisak da je Srbija i danas ugrožena i da joj prete sa svih strana.

Prilozi podsećanja na bombardovanje 1999. godine u vestima se prikazuju uz priloge o nameri međunarodne zajednice da kroz Rezoluciju o Srebrenici osudi srpski narod za genocid, uz priloge o teškom položaju Srba na Kosovu i nameri međunarodne zajednice da Kosovo primi u Savet bezbednosti i druge međunarodne organizacije, ali i uz podsećanje na stradanje srpskog naroda u

²⁴ Skupština Srbije je 31. marta 2010. godine, u vreme demokratskih vlasti, usvojila Deklaraciju Narodne Skupštine Republike Srbije o osudi zločina u Srebrenici. Krajem juna 2016, dve manje poslaničke grupe u Skupštini Srbije su podnele predlog za hitno usvajanje Rezolucije o genocidu u Srebrenici, kojom se "osuđuje genocid u Srebrenici, i svako poricanje genocida i proglašava 11. jul za Dan sećanja na genocid u Srebrenici", ali se ovaj predlog nije našao na dnevnom redu Skupštine Srbije.

²⁵ TV Pink, „Nacionalni dnevnik“, 5. april 2024: Novinarka: U toj čorbi zapršku prave pojedinci u našoj zemlji. Narodna poslanica Marinika Tepić je još 2016. potpisala predlog Rezolucije o genocidu u Srebrenici, a u skupštinskoj klupi govorila da je počinjen u naše ime.

²⁶ TV Pink, 12. april 2024: Novinarka: „Za zločine počinjene nad srpskim narodom do danas niko nije odgovarao, dok se s druge strane radi na tome da se Srbiji nalepi etiketa genocidnosti. Pred Generalnom skupštinom UN naći će se predlog Rezolucije o Srebrenici o kojoj će se izjašnjavati između ostalih i Nemačka, Velika Britanija i Hrvatska“. Dragan Palibrk, advokat: „Bolesna želja da se satanizuje srpski narod od strane nekih velikih svetskih sila, koje su nažalost opet i kroz tu istoriju o kojoj pričam mnogo zla naneli srpskom narodu. Novinarka kaže da se očekuje da će i Hrvatska podržati rezoluciju. „U čijim je logorima u NDH stradalo na hiljade Srba, Jevreja i Roma.“ Novinarka: „Međutim rezolucija je podržana i od strane predstavnika opozicije u Srbiji, onih koji zločine nad Srbima nikada nisu osudili.“ (idu pokrivalice Marinike Tepić iz 2016. kada u Skupštini Srbije govori o Rezoluciji o Srebrenici). Dragan Palibrk: „Uvek je bilo onih kojima je zarad zadovoljenja ličnih frustracija bilo mnogo bitnije da žigošu i satanizuju svoj sopstveni narod.“

vreme ratova u bivšoj Jugoslaviji, npr. u operaciji Bljesak (od 1-3. maja 1995.). Na ovaj način se kod gledaoca centralnih vesti ovih televizija dodatno produbljuje utisak o opštoj ugroženosti srpskog naroda, i opravdanosti poziva na nacionalno jedinstvo i okupljanje oko politike aktuelnog predsednika za koga se tvrdi da jedini može da zaštiti srpski narod i reši nagomilane probleme.

4.6. Uznemirujući snimci u vestima

Posmatrane televizije ne upozoravaju unapred gledaoce da slede uznemirujući snimci kada izveštavaju o sukobima u svetu ili terorističkim napadima i prikazuju snimke na kojima se na žrtvama vide posledice nasilja. Ovakvo postupanje televizija zabeleženo je u nekoliko navrata, u vreme terorističkog napada u Rusiji ili kada je muškarac u tržnom centru u Sidneju ubio šest osoba (13. april 2024, TV Pink).

Redakcije su neprofesionalno izveštavale i o slučaju nestale devojčice Danke Ilić, kada su prenosile neproverene i neprimerene informacije. U vestima su iznosili ne samo suvišne i neprimerene već i veoma uznemirujuće informacije iz istrage o potrazi i ubistvu male Danke, navodeći jezive detalje o načinu na koji je devojčica ubijena, a da pri tom nisu unapred upozorili gledaoce.

4.7. Kršenje pretpostavke nevinosti i obaveze o zaštiti podataka o ličnosti

Televizije često krše obavezu poštovanja pretpostavke nevinosti tako što objavljuju imena i fotografije ljudi koji su osumnjičeni, ali nisu još uvek i optuženi (npr. tokom istrage ubistva devojčice Danke Ilić ili u vreme suđenja kriminalnoj grupi poznatoj pod imenom „Vračarci“ krajem marta 2024). O osumnjičenima, televizije izveštavaju kao o „počiniocima“ i pripisuju im izvršenje krivičnog dela, što je kršenje pretpostavke nevinosti.

U vreme trajanja istrage o nestanku Danke Ilić, gost vesti TV Pink, 5. aprila 2024, bio je načelnik UKP-a Ninoslav Čolić, koji je, između ostalog govorio na koji način je devojčica ubijena, o detaljima istrage i iskazima osumnjičenih, pokazivao fotografije osumnjičenih, nakon čega su reagovali pravnici koji su ga optužili za „teško kršenje zakona“ zbog iznošenja informacija iz predistražnog postupka, i tražili da se protiv njega pokrene krivični postupak.

Redakcije ne poštuju svoju obavezu o zaštiti podataka o ličnosti, i nepotrebno objavljuju imena i prezimena osoba i druge lične podatke, na osnovu kojih se može jasno utvrditi identitet. Takođe, objavljuju i podatke čija je tajnost bitna za opštu bezbednost. TV Prva je u vestima 19. i 20. aprila 2024. više puta objavila adresu

sigurne kuće u Nišu, u okviru priloga da su stanovnici jednog dela Niša dobili obaveštenje da se hitno evakušu zbog bombe.

5. Monitoring jutarnjeg programa komercijalnih TV sa nacionalnim pokrivanjem

5.1. Zbirna ocena jutarnjeg programa u periodu 13. maj-25. oktobar 2024.

U jutarnjem programu komercijalnih televizija sa nacionalnim pokrivanjem je zastupljena ista propagandna matrica kao i u centralnim vestima ovih televizija, pa shodno tome preovladava ista vrsta prekršaja. Ne poštuje se standard medijskog pluralizma, pravilo druge strane, kao ni obaveza da se izveštava istinito i pravovremeno, već se plasiraju propaganda, dezinformacije i govor mržnje.

Informacije su jednostrane i neobjektivne – promoviše se politika koju aktuelna vlast zastupa i plasiraju se isključivo pozitivne informacije o njenom učinku, dok se sve informacije koje bi mogle da ugroze rejting vlasti prećutkuju ili se takvim informacijama manipuliše, pa se za ono za šta je odgovorna vlast optužuje opozicija, aktivisti i druge grupe u društvu koje imaju kritički odnos prema vladajućem režimu. Nisu zastupljena raznovrsna mišljenja i ideje, predstavnici kritičke javnosti i opozicije nikada ne dobijaju priliku da iznesu svoje stavove i govore o svojim aktivnostima. Gosti u programu su isključivo predstavnici vlasti i njene pristalice – dežurni politički analitičari i komentatori.

Kada je reč o izveštavanju komercijalnih televizija o spoljnopolitičkim temama, prisutan je ambivalentan odnos prema EU: govori se da je to jedini put za Srbiju, a istovremeno se EU stalno kritikuje u kontekstu odnosa Beograda i Prištine. Za razliku od kritika usmerenih prema EU, vidljivo je zagovaranje da Srbija treba da se okrene BRIKS-u, koji se predstavlja kao savez u ekspanziji. U programima ovih televizija zastupljen je pozitivan i pristrasan govor prema Kini, koji je kulminirao u vreme posete kineskog predsednika Beogradu, 7. i 8. maja 2024, kada se opširno izveštavalo o saradnji sa ovom zemljom i o kineskim investicijama u Srbiji. Pozitivan ton je prisutan i kada se govori o Rusiji, dok su NATO i SAD najčešće predstavljeni negativno, sa izuzetkom predsedničke kampanje Donalda Trampa o kome se govorilo pozitivno, a podrška za republikanskog kandidata je posebno bila vidljiva na televiziji Hepi. U jutarnjim programima ovih televizija povremeno je zastupljen govor mržnje prema susednim zemljama, naročito prema Hrvatskoj i BiH, sto je bilo posebno vidljivo u vreme donošenja Rezolucije o Srebrenici.

Na posmatranim televizijama, osim TV B92 koja nema ovu vrstu programa, jutarnji program traje više sati i koncipiran je kao kolažna emisija koja se emituje uživo i koja se sastoji od više segmenata u kojima voditelji razgovaraju sa gostima u studiju, dok se bar jedanput na svakih sat vremena čitaju vesti.

Za razliku od centralnih vesti, gde voditelj čita pripremljene vesti i razgovara najčešće sa jednim gostom, u višečasovnom jutarnjem programu koji ima dijalošku formu je zastupljen mnogo veći broj gostiju, po pravilu apologeta vlasti, koji svako jutro komentarišu dnevno-politička zbivanja i pisanje štampe, te je propagandna oštrica u jutarnjem programu još izraženija nego u samim centralnim vestima. Na opoziciju i na kritičare vlasti se puca iz svih oruđa, a govor mržnje i kampanje blaćenja oponenta aktuelnog režima su još zastupljenije.

5.2. Strategije manipulacije

U jutarnjim programima komercijalnih televizija koriste se iste strategije manipulacije kao i u centralnim vestima: plasiranje dezinformacija, neistina i selektivnih informacija; korišćenje strategije veličanja; preusmeravanje pažnje i buđenje emocija; korišćenje nacionalno osetljivih tema za podizanje rejtinga predsednika i za iskonstruisane napade na opoziciju; korišćenje strategije ogledala (optuži neprijatelja za sve što radiš sam); stalni napadi i kampanje protiv oponenta režima.

5.2.1. Veličanje vođe i stvaranje neprijatelja

U emisijama se konstantno promovise i veliča politika predsednika A. Vučića i njegovih najbližih saradnika, a kritikuje se i napada opozicija, kao i svi drugi oponenti koje vlast percipira kao neprijatelje, uključujući, i vlasti na Kosovu, predstavnike država regiona, Evrope i sveta, i to prvenstveno zemlje Zapada. Prisutna je netrpeljivost i širenje mržnje prema susednim narodima. Česta meta napada su i profesionalni mediji i novinari koji se optužuju za pokušaje destabilizacije države i rad protiv srpskih interesa.

Oni koje režim percipira kao svoje političke protivnike se po potrebi dovode u vezu i optužuju se za zajedničko delovanje protiv aktuelnog predsednika i vlasti. Povezuje se politika i delovanje kosovskih vlasti sa delovanjem opozicije u Srbiji, sa izveštavanjem kritičkih medija, i aktivnostima kriminalnih grupa. Nije neuobičajeno da se opozicija, pa i profesionalni novinari i mediji, optužuju za destabilizaciju Srbije u saradnji sa vlastima na Kosovu, sa zemljama u regionu, sa Zapadom, sa stranim službama, pa i sa kriminalnim grupama.

U emisiji Novo jutro na TV Pinku 10. avgusta 2024, voditeljka Jovana Jeremić: „Taj Aljbin Kurti, neko ko finansira ove proteste (protiv iskopavanja litijuma) koji će biti danas u Beogradu, kako to može da bude nešto dobro?“

Aljbin Kurti koji je klat naše ljude i koji je apsolutno za nezavisnost Kosova...”, gost Dejan Miletić odgovara: „...pojačava nasilje na Kosovu i Metohiji u zadnje vreme intenzivno, i bespravno delovanje, i time pokriva sve ove stvari... Zato finansira, jer time skreće pažnju sa ugroženosti našeg naroda koji je sve veće i dramatičnije. Na ivici smo oružanog sukoba na Kosovu i Metohiji”.

TV Prva, Jutro, 13. jul 2024. premijer Srbije Miloš Vučević: Kontinuitet te „propagandne politike je očigledan, s tim što imate taj talas iz Sarajeva, Zagreba, pa onda deo Podgorice, Priština svakako”. I deo medija „u Beogradu, odnosno Srbiji, ovih tajkunskih, tačno znaju da zavrte istu temu” i da se dodaju kao jedan dobro uigrani tim.

U emisiji Novo jutro na TV Pinku 10. avgusta 2024, voditeljka Jovana Jeremić čita naslove iz lista Srpski Telegraf: „Moskva upozorava da je Zapad umešan u proteste i hoće da izazovu totalni haos u Srbiji, u Srpskom telegrafu piše - da tri centra spremaju nasilje, opoziciju podržali Priština i Zagreb”, pa komentariše: „Ako mi gledamo logički, Hrvatska je baš dobila komplekse od Srbije u poslednje vreme, jer smo mi mnogo napredovali kao zemlja.. Hrvatsku gazimo već sad, a zamisli tek sa litijumom”.

Član SNS-a i narodni poslanik Dejan Bulatović na TV Hepi 15. 08. 2024. u emisiji „Dobro jutro Srbijo” kaže: „...i sad narod sve više uviđa ko su bre ti opozicioni političari. Oni su servis stranih agencija, servis stranih službi, dakle zemalja koje žele samo loše Srbiji”.

U jutarnjem programu TV Hepi, 24. 06. 2024, bivša državna sekretarka u MUP-u Dijana Hrkalović, optužuje profesionalne medije (portal KRIK i medije iz United Media grupe) da saraduju sa kriminalcem R. Zvicerom, koji im, po njenim rečima, daje instrukcije šta da objavljuju.

Svaka aktivnost opozicije i svaki zahtev opozicije da se politika aktuelnog režima promeni, kao i svaki protest građana i opozicije, uvek se osuđuje i tumači isključivo kao pokušaj da se sruši aktuelni režim predvođen Aleksandrom Vučićem. Tako su predstavnici vlasti, optužujući opoziciju da joj je jedini cilj rušenje predsednika Srbije, mesecima dovodili u vezu proteste protiv rudarenja litijuma širom Srbije tokom leta 2024. godine sa protestima 2023. nakon masovnih ubistava u OŠ „Vladislav Ribnikar” i selima kod Mladenovca.

Tokom leta 2024, širom Srbije svakodnevno su održavani protesti protiv otvaranja rudnika litijuma, a veliki protesni miting je održan 10. avgusta u Beogradu. U programima monitorisanih televizija sistematski se radilo na diskreditaciji organizatora i učesnika građanskih protesta protiv iskopavanja litijuma. Na televizijama Pink, Hepi, Prva i B92 svakodnevno se forsirala teza da su protesti protiv litijuma instruisani od strane albanskog i hrvatskog lobija, a dešavanja na Kosovu i protesti u Srbiji su predstavljani kao sinhronizovane akcije čiji je cilj destabilizacija Srbije i rušenje vlasti Aleksandra Vučića.

Printscreen iz emisije „Novo jutro“ na TV Pinku 10. avgusta 2024, voditeljka Jovana Jeremić pokazuje tekst u dnevnom listu Srpski telegraf, u kome se tvrdi da Priština i Zagreb podržavaju srpsku opoziciju i proteste građana i opozicije protiv iskopavanja litijuma u zapadnoj Srbiji, i to samo s jednim ciljem – da se nasiljem sruši vlast Aleksandra Vučića.

5.2.2. Buđenje emocija i kreiranje straha

U jutarnjim programima ovih televizija prisutan je pozitivan i pristrasan narativ o Srbiji kao zemlji koja je uvek na pravoj strani istorije, koja je kroz istoriju stradala, a kojoj se nepravедno otima kultura sećanja na žrtve i nameće etiketa genocidnog naroda. Ovakav narativ je dominirao posebno u vreme kada je bila aktuelna inicijativa međunarodne zajednice da se u GS Ujedinjenih nacija usvoji Rezolucija o genocidu u Srebrenici. Paralelno sa ovim narativom Srbija i srpski narod se predstavljaju kao žrtve neosnovanih napada i optužbi, forsira se teza o stalnoj ugroženosti Srbije. Neretko se pribegava i zastrašivanju građanstva od mogućih sukoba i rata. Govori se da protiv interesa Srbije rade kako domaći faktori – opozicija i „opozicioni“ mediji, kriminalne grupe, tako i spoljni – zemlje u regionu, evropske zemlje, međunarodna zajednica, itd.

Razni faktori su protiv Srbije, ali je spasilac samo jedan - aktuelni predsednik Aleksandar Vučić, koji se predstavlja kao zaštitnik i garant mira i stabilnosti u regionu, kao centralna figura koja radi u interesu svog naroda i suprotstavlja se pokušajima destabilizacije - narativ je koji se plasira sa ekrana komercijalnih televizija. Samo on ima političku snagu i mudrost da zaštiti i spase Srbiju. Potrebno je da se cela nacija okupi oko njegove uspešne politike, da ga podrži i brani – poruke su koje se svakodnevno mogu čuti u programima komercijalnih televizija sa nacionalnim pokrivanjem.

Atmosfera straha i neizvesnosti se kreira i tako što se periodično plasiraju tvrdnje o ugroženoj bezbednosti predsednika Srbije i njegove porodice, za šta se optužuju pripadnici kriminalnih klanova, ali i pristalice opozicionih stranka i aktivisti. Ova tema je godinama unazad prisutna u prorežimskim medijima, a najčešće se plasira kroz tabloidne novine, pa se onda razrađuje u jutarnjim i drugim informativnim programima komercijalnih televizija sa nacionalnom pokrivenošću.

TV Pink, Novo jutro, 22. maj 2024, u segmentu pregleda štampe čitaju se naslovi iz dnevnih novina i komentarišu: Srpski telegraf – „Vučiću prizivaju smrt zbog borbe za Srbiju“, „Pretnje bolesnih umova A. Vučiću nakon atentata na Fica (premijera Slovačke), Informer – „Ološ želi da Vučić umre“, Voditelj komentariše: „Utrkivanje u izjavama u tome da se Vučiću nešto loše desi.“ TV Pink, 22. maj 2024, prilog u vestima u jutarnjem programu: „Višegodišnja dehumanizacija Vučića od strane tzv. elitnih intelektualaca i medija stvorila je ambijent da mu pristalice opozicionih stranaka upućuju pretnje smrću preko društvenih mreža da će proći kao slovački premijer Fico ili iranski predsednik Raisi...“

TV Prva, Jutarnji program, 16. jun 2024, Dejan Vukelić, zamenik glavnog urednika lista Informer komentariše prepisku Kavačkog klanu: „...suština je sasvim očigledna da je kompletnom tom klanu i Radoju Zviceru i Milu Đukanoviću, evo ja ću to da izgovorim, i kompletnoj toj hobotnici jedini problem, ponavljam, jedini problem na kompletnom Zapadnom Balkanu Aleksandar Vučić“, te da im je jedini cilj bio da uklone Vučića preko izgradnje svoje kriminalne grupe... „znači Aleksandar Vučić je sistematski godinama kriminalizovan, znači to je bila bukvalno medijska priprema njegovog ubistva i to je trebalo da kulminira njegovim ubistvom, setimo se samo na otvaranju spomenika...“

TV Prva, jutarnji program, 26. jul 2024. Voditeljka Milica Savić: „Na naslovnim stranama vidimo i izlive mržnje i pretnje koje niko ne zaustavlja. List Kurir je preneo da su Vučića stavili na vešala i poručili „makar da umre ako ništa drugo“. Kako to komentarišete? Ko stoji iza ovakvih pretnji? Da li su to pojedinci ili je ipak to nešto organizovano? Direktor lista Srpski Telegraf Saša Milovanović: „Pa to je svakako organizovano jer se to ponavlja u kontinuitetu, iz dana u dan. Mi prisustvujemo svakodnevnim pretnjama Vučiću i njegovoj porodici, i to ne samo od anonimnih ljudi sa Tvitera, odnosno X mreže sada, već i od poznatih lica. Preti i profesorka Biljana Stojković, prete poslanici, prete da njegov sin i brat treba da završe u šahtu kao Gadafi. Ovaj Milivojević, poznat po tome što je pravio pljeskavice u Kruševcu od mesa pasa, takvi neki se sada predstavljaju kao moralna gromada u nekim drugim temama, ali je spreman i da targetiraju i pozivaju na ubistvo Vučića faktički, s tim da to oni ne bi uradili oni nego da to neko drugi uradi. Ali vi tako podstičete ljude i pravite klinč među ljudima, znači želite neki građanski rat, neki bratoubilački rat gde tu vidite svoju šansu da dođete na vlast jer na izborima ne možete da dođete na vlast.“

Buđenje emocija i kreiranje osećanja straha i ugroženosti se koristi kao efikasno sredstvo za preusmeravanje pažnje javnosti sa drugih gorućih tema u Srbiji. Ugrožena bezbednost predsednika postaje dominantna i prevladajuća tema zbog koje sve druge teme koje aktuelni režim želi da sakrije ili na njih nema odgovor, bivaju potisnute u drugi plan ili izostavljene iz programa ovih televizija.

5.2.3. Plasiranje neistina, dezinformacija i selektivnih informacija

Odličan pokazatelj u kakvoj sprezi su komercijalne televizije sa aktuelnim vlastima i na koji način funkcioniše propagandna mašinerija je izveštavanje ovih medija o projektu Jadar, odnosno o nameri da se kompaniji Rio Tinto dozvoli iskopavanje rude jadarit u jednoj od najplodnijih oblasti u zapadnoj Srbiji. Početkom jula 2024. godine, TV N1 je objavila vest ²⁷ da je došla u posed poruke koju je vlast poslala urednicima provladinih medija, u kojoj im dostavlja spisak ljudi, prvenstveno profesora fakulteta, koje ovi mediji treba svakodnevno da pozivaju u svoje programe kako bi se promovisalo rudarenje litijuma. U istoj poruci, piše N1, Vlada Srbije savetuje medijima da se o gostovanjima dogovaraju sa osobom koja je istovremeno i konsultant Rio Tinta, kao i da sa kampanjom krenu istog dana. Monitoring Slavko Ćuruvija fondacije je pokazao da je u ovom periodu TV Prva, u skladu sa uputstvima iz Vlade Srbije, u jutarnji program pozivala isključivo goste iz akademske zajednice koji su promovisali projekat Jadar, iznoseći selektivne informacije i dezinformacije. Gosti su u jutarnjem programu isticali pozitivne ekonomske aspekte otvaranje rudnika litijuma, govorili o velikoj razvojnoj šansi za Srbiju koja se ne sme propustiti i tvrdili da rudnik neće imati negativan uticaj na životnu sredinu zbog toga što će se poštovati svi ekološki standardi i zato što se radi o podzemnom rudniku što je, tvrde, velika razlika u odnosu na površinski kop.

Obrađujući temu iskopavanja litijuma, sve monitorisane komercijalne televizije sa nacionalnom pokrivenošću su koristile uobičajenu propagandnu matricu – informativne emisije su stavljene isključivo u funkciju plasiranja stavova koje zastupa predsednik Srbije i drugi najviši funkcioneri, dok su, s druge strane, kritičari i oponenti rudarenja litijuma proglašavani za plaćenike i lopuže (Vojislav Šešelj, 4 jul 2024, TV Hepi), za profesionalne demonstrante (Vladimir Đukanović, 8 jul 2024, TV B92 i Ana Brnabić, 26. jun 2024, TV Hepi), za ekstremiste, lažne ekološke aktiviste i ekološke teroriste (Vladimir Đukanović, 1 jul i 8 jul 2024, TV Hepi), čiji je cilj da se dokopaju vlasti i koji ovu temu koriste za političku borbu. Gosti u programima ovih televizija su iz dana u dan ponavljali iste teze i formulacije, kao da su svi dobili iste skripte sa uputstvima šta treba u medijima da govore o projektu iskopavanja rude jadarit kompanije Rio Tinta i o onima koji su protiv ovog projekta. Svako osporavanje projekta Jadar u programima ovih televizija prvenstveno je stavljano u kontekst borbe za vlast i rušenje predsednika Vučića.

²⁷ <https://n1info.rs/vesti/n1-saznaje-pro-vladinim-medijima-stigao-spisak-sagovornika-za-kampanju-podrske-iskopavanju-litijuma/>

„Jedini cilj je da se sruši Aleksandar Vučić i aktuelna vlast, ali apsolutno drugog argumenta nema, i to narod vidi“, izjavila je 2. jula na TV Hepi ministarka rudarstva i energetike Dubravka Đedović Handanović govoreći o protestima protiv Rio Tinta i iskopavanju litijuma.

Gosti u programima ovih televizija zastupaju stav da su protivnici projekta Jadar instruirani i plaćeni iz inostranstva kako bi radili protiv interesa svoje države. U jutarnjem programu TV Hepi, 1. jula 2024, član SNS-a i narodni poslanik Vladimir Đukanović je aktiviste koji se bore za očuvanje životne sredine i koji su protiv projekta Jadar izjednačio sa vehabijama i teroristima, rekavši da imaju iste metode delovanja, a to su „nasilna metoda i teroristička metoda“ i da imaju iste mentore, „a to su Amerikanci“.

Pojedini predstavnici vlasti i provladini politički komentatori čak su i zastrašivali građane da će, ukoliko Srbija ne da pristanak na rudarenje litijuma to biti učinjeno nasilnim putem. Tako poslanik SNS-a Vladimir Đukanović 8. jula 2024, u emisiji Fokus na TV B92 podseća da je Evropski parlament doneo zakon o kritičnim mineralima koji se tiče i rudarenja litijuma bez koga kako kaže, Evropa ne može da opstane, a zatim zastrašuje građane: „Pa evo, ja vam sad kažem, budemo li doneli ikakvu takvu odluku da mi nećemo, ja vam sad tvrdim, ubeđen sam, da će nas napasti neko i okupirati da bi to izvadilo odavde.“ A 13. jula 2024, na TV Pink, direktor dnevnog lista Srpski Telegraf Saša Milovanović kaže: „Znači to je kritični mineral zbog koga će se voditi ratovi, zbog kog se već vode ratovi... gde se napadaju države koje imaju taj mineral i taj mineral će da se izvadi iz Srbije, samo je pitanje kad.“

5.3. Voditelji i novinari u funkciji propagande

Jedna od karakteristika jutarnjih programa na četiri komercijalne televizije je da voditelji, suprotno svim kodeksu i profesionalnim standardima, kao i medijskim zakonima, otvoreno podržavaju aktuelnu vlast i kritikuju opoziciju.

Voditelji jutarnjih programa, na posmatranim televizijama sa nacionalnim pokrivanjem, ne drže se uobičajene uloge neutralnih posrednika koji vode i usmeravaju razgovor kako bi se određena tema od značaja za javnost osvetlila sa različitih strana. Umesto toga usmeravaju razgovor ka kreiranju narativa koji ide u prilog aktuelnim vlastima i izražavaju neskriveno pozitivan ton prema stavovima predstavnika vladajućih struktura i njihovih pristalica koji gostuju u programu, dok s druge strane, bez zadržke, a često i grubo, napadaju opoziciju i profesionalne medije. Dešava se i da se otvoreno stavljaju u ulogu promotera politike aktuelne vlasti i kritičara onih koji misle drugačije. Granica između domaćina u studiju i gostiju se na taj način gubi, i voditelji prelaze „na drugu stranu“, te jutarnji program po pravilu liči na sastanak istomišljenika koji su se okupili kako bi veličali vlast a

napadali i blatili oponente vlasti, a u zavisnosti od teme o kojoj se govori, i zvaničnike susednih i evropskih zemalja, kao i predstavnike institucija EU.

Tako npr. 19. juna 2024. u jutarnjem programu TV Pink, voditelj Predrag Sarapa kaže: „Zamislite da opozicija uzme vlast u Beogradu, u Srbiji, pa tu bi bilo mrtvih“. A na konstataciju gošće, članice Predsedništva SNS-a Aleksandre Tomić, da „opoziciji nisu bitni građani, njima je bitno samo da uzmu vlast i sednu u fotelje, važno im je da se dokopaju tih pozicija“, voditelj Predrag Sarapa odgovara: „Ali nema Viole fon Kramon, ne znam ko će sad da ih podržava“ (misli se na opoziciju).

25. juna 2024. na TV Hepi, voditelj Milomir Marić konstatuje: „Jeste, a s druge strane imamo plaćenu opoziciju koja radi protiv litijuma.“

Na TV Hepi 15. avgusta 2024, u emisiji „Dobro jutro Srbijo“, u kojoj je gost bio član SNS-a i narodni poslanik Dejan Bulatović, voditeljka Anđela Erkočić glasno podržava kritičke stavove koje iznosi gost a koji su usmereni na opoziciju:

D. Bulatović: „Želeli su da postignu destabilizaciju, ali, kao što sam vam rekao, kada ulažete u infrastrukturu, narod reaguje. Recimo, kada su oni blokirali Prokop, pa oni kažu 'nisu oni to izgradili, to je izgradio Aleksandar Vučić, njegova vlast' (voditeljka dobacuje „tako je“). Pa šta su onda oni? Što ne blokiraju ono što su oni izgradili? Nisu ništa izgradili (Voditeljka dobacuje: „zato što ništa nisu uradili“)..

Voditeljka: „Naša opozicija izgleda radi protiv našeg naroda. Koliko sam shvatila.“

D. Bulatović: „Oni su servis tih stranih službi.“

Voditeljka: „Oni su prijatelji sa svim „zemljama koje nama ne žele dobro, koje su nametnule tu rezoluciju genocida“, koje hoće „da uzmu našu južnu pokrajinu.“

U emisiji Fokus na TV B92, 18.6.2024, na konstataciju gosta, provladinog „analitičara“ Nebojše Krstića, da mediji rade na unošenju panike među građane i na destruiranju institucija, voditelj programa Oliver Jakšić kaže: „A šta je sa političarima? Činjenica je isto tako, to se nažalost više puta pokazalo, da opozicija koristi tragične događaje u Srbiji kako bi se obračunala što sa Vučićem što sa njegovom porodicom?“

U nekoliko navrata je zabeleženo i da voditelj zastupa tvrde stavove od gostiju u studiju, pa je u takvim situacijama vidljiv trud voditelja da navede goste na iznošenje stavova koji podupiru propagandni prorežimski narativ.

5.4. Pregled štampe – redovna rubrika u jutarnjem programu

Svi jutarnji programi imaju rubriku „pregled štampe“ ili „prelistavanje“ u kojoj se čitaju i komentarišu naslovi i tekstovi iz prorežimskih dnevnih novina, uglavnom tabloida koji su uz režimske elektronske medije glavni nosioci propagandne

mašinerije, kao što su Alo, Srpski telegraf, Informer, Kurir, Večernje novosti itd. Naslovi i tekstovi u tabloidima pretežno sadrže dezinformacije i manipulativne sadržaje, kao i uvrede i pretnje, koje se čitaju i komentarišu u jutarnjim programima nacionalnih televizija. Time se njihov toksični uticaj širi i uvećava. Voditelji i gosti u studiju kroz razgovor dodatno razrađuju dezinformacije i spinove iz prorežimskih tabloida i produbljuju kampanje protiv oponenta vlasti. Lažne vesti, spinovi i kampanje blaćenja su uvek u funkciji veličanja vlasti s jedne, a diskriminisanja i degradiranja kritičara i neistomišljenika vlasti s druge strane.

Naslovi tekstova iz dnevnog list Danas, koji je u sastavu United Media grupe i koji ne spada u tabor prorežimskih novina, se ne čitaju svakog dana u jutarnjem programu komercijalnih televizija. Onda kada se čitaju, vidno se izbegavaju oni naslovi koji nisu povoljni po vlast. Česti su slučajevi blaćenja ovog lista, koji se optužuje da je „izdajnički list“, da je medij koji podržava kosovske vlasti i koji se dodvorava Aljbinu Kurtiju, zemljama Kvinte i EU. Jedan od takvih primera zabeležen je na TV Pink, 15. maja 2024, iako tekst koji je komentarisani i zbog koga je list Danas nazivan izdajničkim, nije sadržao tvrdnje koje su mu pripisivane. U jutarnjem programu TV Pink, naslovi iz lista Danas se prvenstveno čitaju s ciljem kritikovanja sadržaja objavljenih tekstova i uređivačkog koncepta ovog dnevnog lista.

TV Prva je primer televizije čiji novinari u jutarnjem programu u rubrici „Pregled štampe“ izbegavaju da pročitaju naslove iz dnevnih novina koje imaju kritički odnos prema vlasti. Primeri za ovakvu praksu su brojni. Npr. 24. juna 2024. u jutarnjem programu TV Prva je sa naslovne strane lista Danas pročitani sporedni, jedva vidljiv naslov, „Kakva je ponuda voća i povrća i prodaja na pijacama u zemljama u regionu – dobra ponuda, ali visoke cene odbijaju kupce“, iako je glavni naslov glasio „Vučić litijumom plaća naklonost Zapada“. Dok je 27. juna 2024. pročitani naslov „Piksi je već bivši, čak iako ga ne smene“, a nije pročitani glavni naslov „Ko plaća putovanja predsednikovog sina?“. Nekoliko dana nakon održanih lokalnih izbora u Srbiji, na kojima su zabeležene velike nepravilnosti, 7. juna 2024. nije pročitani naslov iz Danasa „Fantomske liste odradile posao za SNS u Beogradu“, već naslov koji se ticao sporta „Skandalozno finale plej-ofa Superlige Srbije između večitih rivala...“. Isti manir je na TV Prva zabeležen i npr. 13, 20, 24, 30 maja, kao i 6, 7, 20, 21, 28. juna itd.

5.5. Napadi na novinare i medije

U emisijama komercijalnih televizija uobičajena je svakodnevna diskreditacija drugih medija i novinara koji izveštavaju kvalitetno i profesionalno i koji nisu deo prorežimske propagandne mašinerije. Kvalitetni mediji se po pravilu nazivaju „opozicioni“, „tajkunski“, „Šolakovi“, neretko „izdajnički“ i optužuju se za „širenje laži i mržnje“ i pokušaje destabilizacije države i delovanje protiv srpskih interesa.

Profesionalni mediji se, zajedno sa opozicijom, optužuju za saradnju sa domaćim i stranim „neprijateljima“ Srbije, sa stranim službama, pa čak i za saradnju sa kriminalnim klanovima, a sve u cilju navodnog podrivanja i rušenja vlasti Aleksandra Vučića.

Tako, na primer, u jutarnjem programu TV Hepi, 24. 06. 2024, bivša državna sekretarka u MUP-u Dijana Hrkalović, optužuje profesionalne medije i novinare za nastavak „kampanje linča predsednikove porodice - konkretno sina“ i za veličanje „albanskih ekstremista i svih ostalih“, te za saradnju medija sa kriminalcem Radojem Zvicerom, koji po njenim rečima daje instrukcije medijima šta da objavljuju.

Dijana Hrkalović: „Dakle, suština je da znamo na današnji dan, da ono što pročitamo u KRIK-u, ono što pročitamo ili čujemo u Šolakovim medijima, ono što čujemo od opozicije, a sve čujemo iste priče, da su to sve Zvicerove reči. Razumete, Zvicerove, Belivukove, da su to njihove reči.“ Istu tezu zastupa i nekadašnja premijerka, a sadašnja predsednica Skupštine Srbije, Ana Brnabić u jutarnjem programu TV Hepi, 10. juna 2024. Govoreći o pretnjama po život predsednika Vučića koje dolaze od vođe kriminalnog klana Radoja Zvicera, Brnabić optužuje medije koji nisu provladini da prenose informacije koje dolaze iz kriminalnih krugova i da sprovode „kontinuirane medijske udarce i napade na Aleksandra Vučića i na njegovu porodicu“. Ana Brnabić: „Ono što je posebno zanimljivo je to da to uvek ide preko onih koji su nekako navezani na neke zapadne fondove i koji su kao, par ekselans, kao zaštićeni kao istraživački novinari, istraživački mediji. Koji čak ni ne kriju i nisu ni u to vreme krili, kada su uhapšeni Belivuk i Miljković, nisu krili da je njima izvor informacija ili Belivukov advokat ili Belivuk sam, Belivuk lično, izvor informacija, koje oni puštaju kroz njihove istraživačke medije, koje onda preuzimaju tajkunski mediji, i te priče koje se onda etabliiraju kao potpuna i nesporna istina, a koji se na kraju krajeva šire i kroz Narodnu skupštinu Republike Srbije preko poslanika opozicije.“

Iste optužbe na račun kritičkih medija iznosi i potpredsednik Vlade Republike Srbije Aleksandar Vulin 18.07.2024 u jutarnjem programu TV Prva koji govori o komunikaciji kriminalnih klanova i profesionalnih medija: „U Skaj prepiskama vi vidite njihovu komunikaciju sa novinarima. Oni su imali komunikaciju sa pojedinim novinarima iz takozvanih nezavisnih medija kojima su davali određene informacije, koje su trebale da posluže kao pritisak na vlast. U jednoj komunikaciji neko od tog ološa kaže koliko košta da se napravi novina. Pa su hteli da kupe novine, pa su hteli da imaju svoj portal, a snabdevali su informacijama i pojedine nezavisne medije. Takozvane nezavisne medije... snabdevali su ih sa idejom da to bude vrsta pritiska i da to na kraju stvori atmosferu u kojoj će se na ulicama srušiti vlast, a onda dovesti, naravno, neke koji ih neće hapsiti, neke koji će imati razumevanja za njih, neke koji će dopuštati da divljaju, da rade šta hoće. Aleksandar Vučić je glavna prepreka takvoj zemlji, takvoj državi.“

Govoreći o kritičkim medijima, jedan od skoro svakodnevnih gostiju u prorežimskim medijima Nebojša Krstić u emisiji Fokus na TV B92, 23. jula 2024. kaže da su određeni mediji „zaduženi za destruisanje i države i društva“, i da je „njihova agenda da se nekako, ako može, sruši Vučić i da se destruiira Srbija“. Kritikujući izveštavanje TV N1, Krstić kaže da su mediji „najveći zagađivači životnog prostora u Srbiji“. Takođe, optužuje TV N1 da je, posle masovnog ubistva u osnovnoj školi Vladislav Ribnikar u Beogradu, u maju 2023. godine, „direktno organizovala proteste u kojima je trebalo da se, je l', mi borci protiv nasilja obračunamo sa predsednikom Srbije i vladom zbog toga što je dete ubilo decu u Ribnikaru“.

Isti negativan narativ o medijima koji ne spadaju u prorežimske, pre svega N1 i listu Danas, Krstić iznosi u svim svojim gostovanjima na komercijalnim televizijama. Gostujući u jutarnjem programu na TV Prva 31. jula 2024, Nebojša Krstić kaže: „Uzmite Danas pa čitajte kolumniste, to je takmičenje u tome ko će perverziju neku ludačku floskulu o Vučiću ili neistinu ili optužbu ili psovku da napiše... Ovo je jedna kampanja mržnje koja se veoma planski sprovodi i koja se ne sprovodi samo u takozvanim nezavisnim medijima u Beogradu, nego u medijima istog vlasnika u čitavom regionu: u Zagrebu, u Sarajevu, u Podgorici, u Prištini. A u Beogradu ih ima najmanje desetak, tih medija. I onda svakoga dana vi imate frontalni atak na Srbiju i njenog predsednika.“

U jutarnjem programu TV Pink, 14. 08. 2024, o kritičkim medijima se govori kao o medijima koji lažu, manipulišu, truju građane i destabilizuju državu i društvo. Tom prilikom Krstić kaže: „U tim medijima kao da je mozak odstranjen, kao da je hirurški odstranjena pamet. Kako vas bre nije sramota toliko da lažete? ...Takva količina prljavštine i laži, da ne pričam uopšte uvrede, klevete, satanizaciju direktno Vučića, porodice... To ne postoji u Evropi nigde.“

Ovakav govor Krstića o kritičkim medijima, ali i govor svih drugih pristalica i predstavnika vlasti koji se iz dana u dan smenjuju u emisijama komercijalnih televizija, predstavlja manipulaciju i spinovanje, odnosno korišćenje strategije ogledala, u okviru koje se kritički mediji optužuju baš za ono što kontinuirano rade prorežimski mediji u koje spadaju i komercijalne televizije sa nacionalnom pokrivenošću. Koristeći ovu i druge strategije medijske manipulacije, prorežimski mediji ne samo da polarizuju društvo i stvaraju atmosferu straha i nasilja, već i manipulišu javnim mnjenjem koje više ne razlikuje istinu od laži.

Kritičke medije napadaju ne samo gosti u jutarnjem programu komercijalnih televizija nego i voditelji i novinari iz ovih prorežimskih medija. Tako, voditelj Predrag Sarapa na TV Pink u emisiji Novo jutro, 11. septembra 2024, govoreći o kablovskim televizijama N1 i Novoj S konstatuje da „tamo nisu novinari“ nego da su „politički komesari, traže od njih da kažu ono što se njima (gazdama) sviđa, čim iskoče iz koloseka, ne govore što treba – odmah dobiju poruku od ovih svojih gazda“.

Dan kasnije, u istoj emisiji, isti voditelj, za svog kolegu iz lista Danas kaže: „Taj Danas uređuje jedan onako, možemo reći, čudan lik. On vređa ljude da imaju manju glavu, manji mozak ako nisu za Đilasa ili za Šolaka. A on... Ja to nikad ne bih rekao, jer je sramota reći – on ima oblik glave da može u seksi šopu da reklamira prezervative, samo navuku (*pokazuje navlačenje preko glave*)... Ali ja to nikad ne bih rekao, jer nije pristojno. Nikad ne bih to rekao, to je tako, to je činjenica. Iako je to činjenica ne treba to reći.“

U programima prorežimskih medija uobičajene su kampanje vređanja i blaćenja novinara koji rade u skladu sa profesionalnim standardima, tako je krajem maja zabeležena kampanja protiv novinara nedeljnog lista Radar Vuka Cvijića, a krajem jula protiv zamenice urednika agencije Fonet, Tamare Skroze.

Izveštavajući o napadu na novinara lista Radar Vuka Cvijića, koga je 29. maja 2024. u Kosovskoj ulici u Beogradu napao i udario urednik lista Srpski telegraf Milan Lađević, TV Pink je u svom jutarnjem programu i u vestima danima iznosila brojne neistine tvrdeći sve suprotno od onoga što se zaista dogodilo, dovodeći na taj način javnost u zabludu da je novinar Vuk Cvijić taj koji je napao svog kolegu iz drugog nedeljnog lista. „Novinar Radara napao Lađevića nasred ulice“, konstatovala je voditeljka jutarnjeg programa na TV Pink Svetlana Grubor 30. maja 2024. Voditelji jutarnjeg programa i njihovi sagovornici su danima ponavljali da je Vuk Cvijić taj koji je „provocirao“ i „inscenirao“ da ga Lađević odgurne, „da Cvijić nije otišao kod lekara“, „da nije pozvao policiju“, iako je napad odmah prijavljen kroz mehanizam Stalne radne grupe za bezbednost novinara i obavljen lekarski pregled. Cvijićeva povreda je relativizovana tvrdnjama „da nema nikakve povrede“, „da ne postoji nijedan dokaz“, „da je Cvijić sve isfabrikovao“, da Vuk Cvijić „nije ni pipnut“.

Od 29. do 31. jula 2024. TV Pink je u emisijama jutarnjeg programa i Nacionalnog dnevnika vodila orkestriranu kampanju protiv novinarke Tamare Skroze, iznošenjem niza netačnih informacija i manipulisanjem njenom izjavom koju je Skroza dala u emisiji TV N1 „Da sam ja neko“ skoro dva meseca ranije²⁸, čime je dovela u pitanje i bezbednost same novinarke.

Emisija „Da sam ja neko“ Televizije N1, u kojoj je gostovala novinarka Tamara Skroza, emitovana je iz dva dela 3. i 4. juna 2024. godine. Govoreći o Petom oktobru i smeni vlasti Slobodana Miloševića, Skroza je izjavila: „Da je ta noć bila drugačija i da smo se probudili u jednoj drugačijoj Srbiji, Srbiji bez nekih ljudi, mislim da bi ovo danas bilo sasvim druga priča, a mi zapravo živimo devedesete“. Krajem jula, zbog Skrozine izjave u ovoj emisiji, protiv nje je pokrenuta orkestrirana kampanja blaćenja. Televizije sa nacionalnom pokrivenošću i tabloidi manipulirali su i zloupotrebili Skrozinu izjavu, predstavljajući je kao da ona smatra da je

²⁸ <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/koordinisana-kampanja-vlasti-i-prorezimskih-medija-primer-tamare-skrozze/>

predsednika Srbije Aleksandra Vučića „trebalo ubiti u noći između 5. i 6. oktobra 2000“. Tamara Skroza – iako su to predstavnici vlasti i prorežimski mediji i analitičari pokušali da joj pripišu – u navedenoj emisiji nije spominjala Vučićevo, niti bilo čije ime, niti je pozivala na nasilje ili ubistva. Kako je objasnila za portal Cenzolovka, mislila je na to da je trebalo da svi predstavnici tadašnje vlasti, koji su zaslužni za događanja iz devedesetih godina, budu izvedeni pred pravosudne organe i da za to odgovaraju.

U vestima TV Pink novinarkina izjava je nazivana monstroznom, i stavljena je u lažni kontekst iz koga se zaključuje da ona priželjkuje ubistva političkih neistomišljenika. Istovremeno, TV Pink nije, u skladu sa svojim zakonskim obavezama, dala prostor da se čuje druga strana, odnosno da Tamara Skroza iznese odbranu na uvrede, optužbe i neistinite informacije koje su o njoj u programima TV Pink iznosili kako voditelji i novinari tako i visoki državni funkcioneri i analitičari. Zbog iznošenja govora mržnje, neistinitog informisanja, kršenja pravila druge strane, jednostranih napada i vođenja kampanje protiv Tamare Skroze, Slavko Ćuruvija fondacija je protiv TV Pink podnela prijavu Regulatornom telu za elektronske medije 27. avgusta 2024. godine. REM je na 249. redovnoj sednici, u tački 51, razmatrao ovaj slučaj i odlučio da nema mesta pokretanju postupka, pri čemu nije objavio obrazloženje takve svoje odluke.

6. Prekršaji u programima televizija sa nacionalnom pokrivenošću i postupanje REM-a

Monitoring centralnih vesti i jutarnjeg programa komercijalnih televizija sa nacionalnim pokrivanjem, koji je sprovedla Slavko Ćuruvija fondacija, pokazao je da četiri posmatrane televizije svakodnevno i sistematski grubo krše odredbe medijskih zakona i podzakonskih akata, kao i novinarskih kodeksa i profesionalnih standarda. Zabeleženi prekršaji su konstantno prisutni u svim posmatranim informativnim i jutarnjim programima, a s obzirom na njihovu dominaciju može se reći da je urednička koncepcija ovih televizija u direktnoj koliziji sa zakonom, te da je u funkciji dezinformisanja javnosti i sprovođenja planske i sistematske propagande. Monitoringom je utvrđeno da komercijalne televizije čine sledeće prekršaje:

- 1) **Kršenje opštih obaveza medija** - Četiri komercijalne televizije konstantno i kontinuirano objavljuju jednostrane i lažne vesti, dezinformacije i manipulacije, i selektivno i nepotpuno informišu, što je u suprotnosti sa članom 61. Zakona o elektronskim medijima. Tim članom su propisane opšte obaveze pružalaca medijskih usluga u odnosu na programske sadržaje, a koje, između ostalog uključuju obavezu medija da „obezbede slobodno, istinito, objektivno, potpuno i blagovremeno informisanje“. Ovakvim izveštavanjem

krše se i članovi 4, 5, 6, 7 i 9 REM-ovog Pravilnika o zaštiti ljudskih prava u oblasti pružanja medijskih usluga.

- 2) **Izostanak medijskog pluralizma** - U programima komercijalnih emitera sa nacionalnim pokrivanjem su isključivo zastupljeni stavovi samo jedne političke opcije, ne daje se prostor raznovrsnim i drugačijim mišljenjima i kritičkim glasovima građana, opozicije, aktivista, javnih ličnosti itd. To znači da se ne poštuje standard medijskog pluralizma, što je suprotno članu 6 Zakona o javnom informisanju i medijima u kome stoji: „Radi omogućavanja građanima da formiraju sopstveno mišljenje o pojavama, događajima i ličnostima, obezbeđuje se raznovrsnost izvora informacija i medijskih sadržaja“, kao i članovima 5, i 61 Zakona o elektronskim medijima, koji, između ostalog nalažu medijima da obezbede „raznovrsnost sadržaja u pogledu mogućnosti slobodnog izražavanja, političkog i kritičkog mišljenja“.
- 3) **Kršenje prava druge strane na odgovor** - U programima četiri komercijalne televizije isključivo su zastupljeni stavovi vladajuće političke opcije, dok se na račun predstavnika drugačijih politika i njihovih pristalica konstantno iznose neistine i uvrede. Ta druga strana nikada ne dobije mogućnost da u emisijama ovih medija odgovori na uvrede i neistine i da iznese svoja mišljenja, što predstavlja kršenje člana 94 Zakona o javnom informisanju i medijima, kao i člana 8 REM-ovog Pravilnika o zaštiti ljudskih prava, koji propisuje da su mediji dužni da „drugoj strani omoguće da odgovori na objavljenu informaciju, odnosno da učestvuje u raspravi na ravnopravan način“.
- 4) **Kršenje ljudskih prava i dostojanstva ličnosti** – U informativnim programima posmatranih komercijalnih televizija prisutan je diskriminatorski i uvredljiv govor prema pojedincima i grupama čija se mišljenja i stavovi razlikuju od narativa vladajućeg režima, a zastupljen je i govor mržnje. Takođe, dešava se da se, kada se izveštava o tragičnim događajima, ne poštuje dostojanstvo i privatnost žrtve i njoj bliskih lica, što je sve u suprotnosti sa obavezama medija iz člana 70 Zakona o elektronskim medijima koji propisuje zabranu prikazivanja programa „koji promovišu nasilje, diskriminaciju, govor mržnje, nepoštovanje ljudskog dostojanstva, povredu privatnosti, zloupotrebu lakovernosti gledalaca“ , kao i sa odredbama 19, 20, 21, 26, 27, 29, 30, 31, 32 REM-ovog Pravilnika o zaštiti ljudskih prava.
- 5) **Kršenje zabrane objavljivanja govora mržnje** – U informativnim programima četiri komercijalne televizije zastupljen je govor mržnje najčešće zbog političkih uverenja i pripadnosti političkim organizacijama, ali i po nacionalnoj osnovi, a učestale su i dugotrajne kampanje protiv određenih lica i grupa, što je u suprotnosti sa članom 71 Zakona o elektronskim medijima kojim se zabranjuje objavljivanje „informacija kojima se podstiče, na otvoren ili prikriven način, diskriminacija, mržnja ili nasilje zbog rase, boje kože, predaka, državljanstva, nacionalne pripadnosti, jezika, verskih ili političkih ubedenja,

pola, rodnog identiteta, seksualne orijentacije, imovnog stanja, rođenja, genetskih osobenosti, zdravstvenog stanja, invaliditeta, bračnog i porodičnog statusa, osuđivanosti, starosne dobi, izgleda, članstva u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama i drugih stvarnih, odnosno pretpostavljenih ličnih svojstava", a što se sve smatra „naročito teškom povredom zakona" (član 40, ZEM). Objavljivanje sadržaja koji sadrže govor mržnje u suprotnosti je i sa odredbom 27 REM-ovog Pravilnika o zaštiti ljudskih prava, dok „vođenje dugotrajnih ili ponavljanih kampanja" predstavlja kršenje člana 8. istog Pravilnika.

- 6) **Kršenje obaveza tokom izborne kampanje**– Propagandno izveštavanje u korist jedne političke opcije je konstantno zastupljeno u informativnim programima posmatranih komercijalnih elektronskih medija, a ista je situacija i tokom izborne kampanje, kada opozicioni kandidati i liste nisu ravnomerno zastupljeni sa partijama vlasti što sve predstavlja kršenje člana 62 ZEM-a, koji nalaže „zabranu političkog oglašavanja van izborne kampanje" i obavezu medija da tokom izborne kampanje „registrovanim političkim strankama, koalicijama i kandidatima obezbedi zastupljenost bez diskriminacije u predizbornom programu". Takođe, televizije krše i odredbe REM-ovog Pravilnika o načinu izvršavanja obaveza PMU tokom izborne kampanje, posebno člana 4, koji zabranjuje „pokriveno prikazivanje predizbornog programa u vidu informativnog, zabavnog ili druge vrste programa", kao i „izveštavanje koje omogućava privilegovani položaj predstavnicima vlasti – nosiocima javnih funkcija".
- 7) **Kršenje obaveze da ne objavljuju program koji na senzacionalistički, pojednostavljeni i neetički način izveštava o nasilju**, što je često beleženo prilikom izveštavanja o nestanku i ubistvu devojčice Danke Ilić iz Bora. Izveštavajući o tragičnim događajima, televizije se pozivaju na neproverene izvore i nezvanična saznanja i spekuliraju o uzroku i toku tragičnih događaja, a pri tom iznose morbidne i neproverene, podatke za koje ne postoji opravdani interes javnosti da zna. Takođe krše pretpostavku nevinosti, osumnjičene nazivaju "počiniocima" i pripisuju im izvršenje krivičnog dela, što je sve u suprotnosti sa članom 72 ZEM-a, i sa članom 19 REM-ovog Pravilnika o zaštiti ljudskih prava.
- 8) **Kršenje obaveze da se prilikom navođenja rezultata istraživanja javnog mnjenja** navedu svi relevantni podaci – autor istraživanja, naručilac, vreme i metod, uzorak, u skladu sa obavezom iz člana 16 REM-ovog Pravilnika o zaštiti ljudskih prava. Monitorisane televizije često objavljuju rezultate istraživanja bez objavljivanja bilo kakvih podataka o samom istraživanju.

Svi navedeni prekršaji su u suprotnosti i sa programskim elaboratima komercijalnih televizija sa nacionalnim pokrivanjem na osnovu kojih su ove televizije u avgustu 2022. godine, na konkursu REM-a, ponovo dobile dozvole za

emitovanje na još osam godina. Analiza Slavko Ćuruvija fondacije²⁹, objavljena u novembru 2023, pokazala je da TV Pink ne ispunjava čak 16 od 23 analizirana obećanja koje je ova televizija navela u svom elaboratu, kao i da kontinuirano „krši profesionalne i etičke standarde, kao i zakonske i podzakonske akte“. Takođe, suprotno navodu u programskom elaboratu da će uvesti raznovrsne i kvalitetne programe (dečji, kulturno-umetnički, naučno-obrazovni, dokumentarni), te da će znatno smanjiti zastupljenost rijaliti programa u ukupnom vremenu emitovanja (na 20%), ova televizija to nije ispunila već je sasvim suprotno povećala zastupljenost rijaliti i informativnog programa koji u zbiru čine više od 80%. Isto važi i za TV Hepi³⁰, koja u odnosu na svoj elaborat nije ispunila obaveze koje se tiču zastupljenosti raznovrsnih programa, emitovanja kvalitetnog programa i uvođenja brojnih novih formata. Informativni program je na TV Hepi zastupljen 57%, dok zabavni, muzički i rijaliti program zajedno čine oko 40% od ukupnog programa na ovoj televiziji, što gotovo da i ne ostavlja prostor za druge programske žanrove. Kvalitetan program (dokumentarni, dečji, naučno-obrazovni i kulturno-umetnički) je na TV Hepi zastupljen na nivou statističke greške ili uopšte ne postoji, pokazala je analiza koju je uradila SČF.

Uprkos svemu navedenom, Regulatorno telo za elektronske medije, nadležno za regulaciju i nadzor rada elektronskih medija, kao i za izricanje mera u slučaju kada pružaoci medijskih usluga krše zakon, nije reagovalo. Kada je reč o izricanju mera medijima koji krše zakon, REM nije reagovalo po službenoj dužnosti, dok je prijave fizičkih i pravnih lica ili odbacivalo uz obrazloženje da „nema mestu pokretanja postupka“, ili bi nakon pokretanja postupka po nekoj prijavi, bez obrazloženja obustavljalo postupak.

Odbijajući da reguliše, kontroliše i sankcioniše medije koji krše zakon, Regulatorno telo za elektronske medije je prekršilo Zakon o elektronskim medijima i to sledeće članove: član 7 koji definiše Delokrug rada Regulatora (posebno stavovi 9 i 10, 11, 15,18, 20), član 31 - Nadzor nad radom pružalaca medijskih usluga, član 32 - Praćenje i analiza stanja u oblasti pružanja medijskih usluga, član 34 - Preventivno delovanje, član 35 - Vršenje nadzora, član 36 - Pokretanje ispitnog postupka, član 38 - Razmatranje prijava, član 39 - Izricanje mera zaštite, član 51 - Javnost rada, član 70 - Obaveza poštovanja ljudskih prava, član 71 - Zabranjena govora mržnje, član 72 - Zabranjena objavljivanja pojedinih programskih sadržaja, član 73 - Zaštita prava osoba sa invaliditetom.

²⁹ Analiza ispunjenosti programskog elaborata TV Pink, https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/tv-pink-za-prvih-godinu-dana-nije-ispunila-vise-od-polovine-navoda-iz-elaborata/#_Toc149728316

³⁰ Analiza ispunjenosti programskog elaborata TV Hepi, https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/uz-ambiciju-da-bude-javni-servis-srbije-tv-hepi-nesmetano-nastavlja-da-krsi-zakonske-obaveze/#_Toc151555164

Iako je mandat poslednjem sazivu Saveta REM-a istekao 4. novembra 2024, na veb-sajtu ovog regulatornog tela nije objavljen zapisnik sa njihove poslednje redovne sednice održane 1. novembra 2024 – pošto se zapisnici usvajaju na prvoj sledećoj redovnoj sednici i potom objavljuju – tako da javnost nema uvid u odluke koje je Savet REM-a tom prilikom doneo.

Na svojoj pretposlednjoj sednici održanoj 28. oktobra 2024, Savet REM-a je odbacio više od sedamdeset prijava kao neosnovane ili je obustavio dalji postupak. Među odbačenim je bio veliki broj prijava koje su se odnosile na prekršaje televizija učinjene u vreme izbornih kampanja – uoči republičkih i lokalnih izbora u decembru 2023. godine, i pred beogradske i lokalne izbore u junu 2024. Na internet stranici REM-a nije vidljivo na osnovu čega je REM odbacio sve ove prijave, ni šta je konkretna tema prijava, ali je jasno da su se odbačene prijave, ili one za koje je obustavljen postupak, ticale izveštavanja u informativnim emisijama na TV Pink, TV Hepi, TV Informer, TV Pančevo, na Novosadskoj TV, Studiju B itd.

Na osnovu dosad objavljenih zapisnika sa sednica Saveta REM-a, prvih godinu dana od stupanja na snagu novog Zakona o elektronskim medijima (4. novembar 2023), Savet REM-a izrekao je sledeće mere komercijalnim televizijama sa nacionalnom pokrivenošću:

- Na 243. redovnoj sednici, održanoj 20. novembra 2023, izrečene su jedna mera opomene TV Hepi i dve mere opomene TV Pink;
- Na 247. redovnoj sednici, održanoj 7. juna 2024, Savet REM-a u slučajevima TV Prva i TV Pink donosi sledeće odluke:
 - Izriče se privremena zabrana objavljivanja oglasnih poruka u trajanju od jednog dana.
 - PMU se zabranjuje da u periodu jednog dana objavljuje oglasne poruke u vremenu od 18,00 do 21,00 časova neprekidno u televizijskom programu.

Na sednici 20. novembra 2023. odlučeno je i da se TV Hepi „uputi dopis“, ali u zapisniku nema detalja o razlozima i sadržini tog dopisa. Na sednici 7. juna 2024, Savet REM-a odlučuje da obustavi postupak protiv TV B92 u vezi sa emisijom „Vesti“ i da uputi dopis ovoj televiziji „kojim se upozorava da tokom izborne kampanje nije dozvoljeno trideset dana pre dana određenog za glasanje mediji izveštavati o otvaranju ne samo infrastrukturnih, već svih objekata na kojim učestvuju javni funkcioneri, u skladu sa ZEM-om i Zakonom o sprečavanju korupcije“.

REM ima dugu istoriju netransparentnog postupanja po prijavama na programske sadržaje elektronskih medija koje upućuju pravna i fizička lica. I pored brojnih zahteva u proteklim godinama da se ta praksa unapredi, REM nije učinio ništa da ovaj proces učini efikasnijim i transparentnijim. U dokumentima koje objavljuje na svom veb-sajtu, a koji se tiču postupanja po podnetim prijavama na

medijske sadržaje³¹, REM gotovo po pravilu ne navodi obrazloženja svoje odluke, kao ni prirodu prekršaja, datum i vreme kada je prekršaj učinjen, zbog čega je nemoguće slediti trag podnete prijave i utvrditi kako REM donosi svoje odluke, koje se dominantno svode na to da se postupci obustavljaju ili se ni ne pokreću.

Potrebno je i preispitati odgovornost članova ranijih saziva Saveta REM-a, tokom čijeg mandata je zabeleženo nesavesno i nepravilno obavljanje dužnosti i drastično kršenje zakonskih obaveza što je dovelo do teških smetnji u radu Regulatora, te pokrenuti krivične postupke pred sudom, ukoliko za to ima osnova.

7. Preporuke

- U skladu sa svojom zakonskom obavezom da vrši kontrolu i nadzor rada pružalaca medijskih usluga i da se stara o doslednoj primeni ZEM-a, novi Savet REM-a treba da preispita legalnost odluke Saveta REM-a iz jula 2022. kada su obnovljene nacionalne dozvole za četiri komercijalne televizije, uprkos naročito teškim povredama zakona koje su ove televizije kontinuirano činile u svom prethodnom radu, a koje su nastavile da čine i nakon obnavljanja nacionalne dozvole 2022.
- U zakonskoj regulativi i podzakonskim aktima, potrebno je precizirati obavezne vrste programa, kao i njihov udeo u ukupno emitovanom programu (najmanje 20% takozvanog kvalitetnog programa – informativni program; naučno-obrazovni program; kulturno-umetnički program; dokumentarni program; dečji program i program za maloletnike), kao minimalni uslov za dozvole za nacionalno emitovanje.
- Dopunom Zakona o elektronskim medijima potrebno je obavezati REM da najkasnije do 31. marta tekuće godine objavi na svom sajtu izveštaje o poštovanju uslova koji su sastavni deo dozvola za pružanje medijskih usluga, kao i o poštovanju minimalnih programskih uslova za pružanje medijske usluge od strane komercijalnih televizija sa nacionalnom pokrivenošću. Razmotriti mogućnost uvođenja prekršajne odgovornosti za odgovorno lice u Regulatoru koje propusti da blagovremeno objavi izveštaje.
- U cilju zaštite interesa korisnika usluga elektronskih medija, izmenama Zakona o elektronskim medijima potrebno je eksplicitno propisati da lica koja smatraju da im je povređen lični interes sadržajem koji je emitovao pružalac medijske usluge, uvek imaju svojstvo stranke u postupku. Isto svojstvo treba da bude garantovano i udruženjima koja imaju ovlašćenje i dužnost predlaganja članova Saveta u skladu sa članom 12. Zakona o elektronskim medijima, u slučaju prijave povrede zakona od strane pružalaca medijskih usluga.

³¹ Zapisnici sa sednica Saveta REM-a.

- Kako bi se obezbedila transparentnost rada REM-a u odlučivanju po podnetim prijavama, dopunom Zakona o elektronskim medijima potrebno je obavezati REM da rešenje o izricanju mera, odnosno rešenje o obustavi postupka izricanja mera, objavi na svojoj internet strani najkasnije u roku od 15 dana od dana kada je na sednici Saveta doneta odluka o izricanju mera ili obustavi postupka. Razmotriti mogućnost uvođenja prekršajne odgovornosti za odgovorno lice u Regulatoru koje propusti da blagovremeno objavi rešenja.